

Žurnalistika jako stále nebezpečnější profese

Není mnoho profesí každoročně bilancujících kromě úspěchů také počet těch, kteří při práci zemřeli. Žurnalistika mezi takové obory bohužel patří. A co hůř, tato statistika nepočítá novináře zemřelé shodou okolností, nešťastnou náhodou nebo především proto, že jejich povolání je nebezpečné ze své povahy, když má za úkol přinášet informace o zločinu a přírodních katastrofách. Naopak počítá ty, kteří zaplatili životem za to, že se snažili pracovat dobře. Nebo – a to je druhá z neradostných statistik, které profesní novinářské organizace vedou – zaplatí za důkladnou práci a výsledky tím, že skončí za mřížemi.

● Jaroslav Veis

Důvodem není fakt, že by dnes novináři ve snaze získat informace příliš riskovali. Je to spíše proto, že svět je stále méně stabilní a nebezpečnější. Stále častější normou chování neliberálních režimů je konfrontace a represe. Demokracie oslabuje i v zemích, které bývaly její baštou. A přibývá politiků, kteří atmosféru nenávisti vůči novinářům i médiím ve společnosti úmyslně vyvolávají.

Mezinárodní federace novinářů (IFJ) v roce 2018 napočítala 94 mrtvých novinářů a pracovníků médií (šest z nich jsou ženy). Je to o dvanáct mrtvých více než v předchozím roce a také více než v předchozích třech letech. Čtyři z nich zemřeli v Evropě: Ján Kuciak na Slovensku, Džamál Chášakdží v Turecku, Viktorie Marinovová v Bulharsku a Antonio Megaladzi ve Francii. Seznam nezahrnuje ruského novináře Maxima Borodina, který zemřel za podezřelých okolností v Jekatěrinburku.

Podle informací, jež má IFJ k dispozici, bylo nejvíce obětí z řad žurnalistů a dalších pracovníků médií v Asii (32), následují obě Ameriky (27) a oblast Blízkého východu a arabského světa s 20 mrtvými. Jedenáct žurnalistů zahynulo při výkonu profese v Africe.

Vražda sloupkaře listu *The Washington Post* a kritika saúdského režimu Džamála Chášakdžího v Istanbulu připoutala největší pozornost světové veřejnosti, nejen pro svou brutalitu, ale i pro zřetelné stopy vedoucí k saúdskému korunnímu princovi. V tom se vymykala z řady dalších útoků na novináře, ať už v Talibánem ovládaných zónách Afghánistánu nebo ve válce drogových kartelů v Mexiku.

Znepokojující je však podle IJF především jedno: Narůstající intolerance zaměřené proti nezávislému zpravodajství vedou spolu s populismem a politickou korupcí k tomu, že dnes umírá více žurnalistů, kteří pokrývají každodenní život ve svých komunitách a v prostoru, v němž žijí, než těch, kteří přijdou o život, protože působí jako váleční reportéři v regulérních zónách bojových střetů.

„Počty mrtvých na našich seznamech jsou smutnou připomínkou toho, že bezpečnost novinářů bude vždy jen iluzí v zemích, které se si

ce chlubí institucemi, jež by měly prosazovat dodržování zákonů, avšak jsou paralyzovány korupcí a neschopností čelit opakovaným útokům na žurnalisty,“ komentoval loňskou bilanci zabitých novinářů generální tajemník IFJ Anthony Bellanger.

Prezident IFJ Philippe Letruth pak v reakci na stále stoupající počet zabitých novinářů znovu zopakoval žádost IFJ z října 2017, aby členské státy OSN přijaly na příštím Valném shromáždění úmluvu o bezpečnosti a ochraně novinářů. Lze se však obávat, že i když diplomaté takovou dohodu zformulují, sotva bude mít fakticky vliv na autoritářské vládcy i zločinecké organizace, kteří jsou za smrt žurnalistů odpovědní.

Pokud jde o uvězněné žurnalisty, **Evropská federace novinářů (EFJ)** uvádí v loňské bilanci, že Nový rok 2019 strávilo v nejrůznějších věznicích Evropy 177 novinářů. Nejvíce z nich v Turecku (159), dalších jedenáct v Ázerbájdžánu, pět v Rusku a dva na Ukrajině.

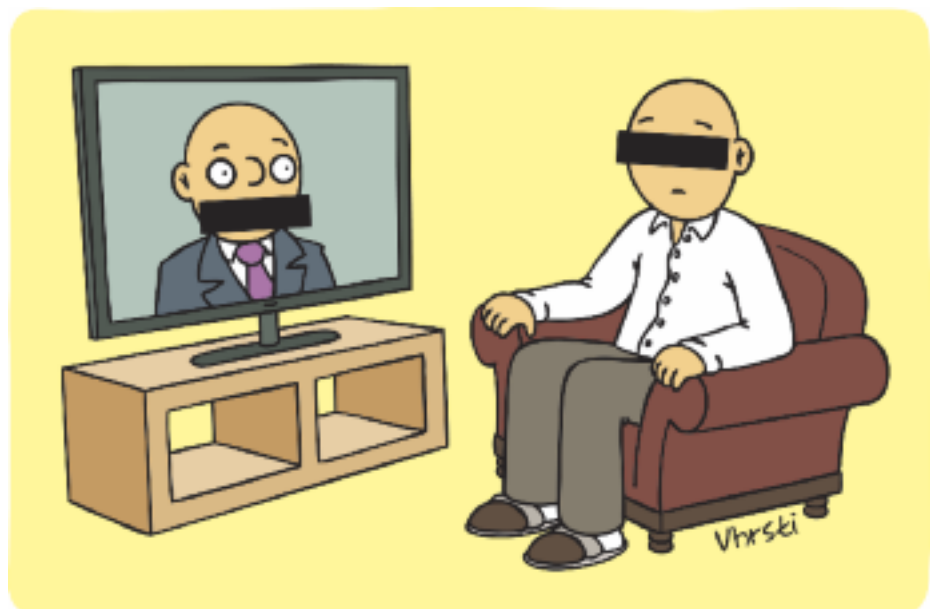
Společným jmenovatelem prakticky všech případů vězňených novinářů je „vězňitel“ – opět

volený autokratický vládce v čele režimu, který demokracii pouze formálně předstírá. Specificky v Turecku je pak významná část vězňených žurnalistů obviňována z údajného terorismu nebo ze spolupráce s teroristickými organizacemi, udělené tresty jsou dlouholeté a výjimkou není ani odsouzení na doživotí.

EFJ, která soustavně případy uvězněných novinářů monitoruje, upozorňuje rovněž na trend nejrůznějších způsobů zadržování právními prostředky s cílem odradit média a novináře od plnění hlídacích rolí státu a jeho dodržování demokratických principů a zákonů. K tomuto zadržování a někdy i krátkodobému zadržování novinářů a pracovníků médií dochází i v dalších evropských zemích, mj. v Řecku, Belgii, Německu, Itálii, Maďarsku, Španělsku nebo ve Velké Británii.

Bilanční zprávu o vražedných útocích na novináře a dalších represích za loňský rok vydala i respektovaná mezinárodní profesní organizace **Reportéři bez hranic (RSF)**.

Pokračování na straně 3

Staří psi a jejich staré kousky

Po předloňských volbách dostala média veřejné služby jistý řekněme oddechový čas. Ten dojem se ukázal jako mylný, byl výsledkem souhry okolností, z nichž ta nejdůležitější byla, že vláda ještě neměla důvěru Poslanecké sněmovny.

Jakmile se v Poslanecké sněmovně většina vynořila, začalo být zřejmé, že staří psové se starým kouskům neodnaučí. Jak jinak by loni do Rady Českého rozhlasu přímo ze Sněmovní ulice přešel politik na plný úvazek poslanec Vítězslav Jandák, nejspíše proto, že předvolební průzkumy jeho straně nevěstily povolební poslaneckou jistotu. Jandákových úspěchů ve sněmovním volebním výboru, který kandidatury do mediálních rad projednává, zapáchal. V době volby byl jeho členem.

Tehdy se ještě zástupci stran, které se ocitly v opozici, snažili plnit svou úlohu kontrolovat nápadům, jež by mohly média veřejné služby poškodit.

Jakmile se ve sněmovně srovnaly poslanec-

ké řady, začaly se vracet staronové móresy a leckteří radní s politickou oporou v zádech zkoušeli posunout dosavadní meze. Příkladem byl atak radního Tomáše Kňourka na stanici Vltava, které vytkl, že v jejím pořadu dle jeho soudu zaznělo tvrdé porno. I taková stížnost je legitimní a měla by se projednat, ale instance, která má v podobných případech hlavní slovo, Rada pro rozhlasové a televizní vysílání konstatovala, že v dané věci zákon porušen nebyl.

Mohla by to být ne důležitá epizoda, pokud by se na stanici Vltava Českého rozhlasu nezačalo schylovat k výměně šéfa, což vzbudilo protesty těch, kteří v tehdejší šéfredaktorovi Petru Fischerovi viděli osobnost, která oživuje a zmodernizuje stanici, jejíž předchozí program měl viditelný pokles posledivosti. Když Petru Fischerovi nebyla prodloužena smlouva a když se ukázalo, jak nekulturně jednalo o ukončení spolupráce vedení Českého rozhlasu s Jiřím Černým, který si svou erudicí a rozhledem vydobyl respekt u posluchačů moderní rockové

a populární hudby i u jejich interpretů a tvůrců od Vladimíra Mišíka až po Karla Gotta, bylo na malér zaděláno.

Tyto kauzy nejsou jen ojedinělé peripetie, jak ukazuje letošní doplňování mediálních rad, kdy se v té rozhlasové znovuoobjeví Tomáš Kňourek, jehož před šesti lety nominovalo obskurní sdružení Arteko a letos Tenisový klub Libeňák. V užším výběru do Rady pro rozhlasové a televizní vysílání se zase objevil bývalý ředitel politického odboru prezidentské kanceláře Václava Klause Ladislav Jankl netající se názorem, že média veřejné služby by měla být zrušena.

Zarážející je jedna okolnost. O kandidaturách hlasuje Poslanecká sněmovna PČR a nynější opozice si vystavila vizitku, když velká část jejich zástupců se na únorové jednání výboru – který rozhoduje o užším výběru ze všech kandidátů do mediálních rad – nedostavila.

Adam Černý,
předseda Syndikátu novinářů ČR

Upozornění pro členy

1. Nepřehlédněte vloženou přílohu tohoto Mediažurnálu!
Týká se všech členů. Uvádí, jak můžete uplatnit svůj hlas.

2. Dne 31. března vyprší řádný termín pro zaplacení členských příspěvků za rok 2019. Je sice možné zaplatit ještě v prodlouženém termínu do 30. dubna, ale s omezením členských práv, např. práva hlasovat. S 50% navýšením ceny lze příspěvek uhradit ještě do 15. září, ale po něm už členství v SN ČR zaniká pro neplnění základní členské povinnosti.

Pro následující druhy členství platí tato výše příspěvku:

- řádní členové – 750 korun
- senioři a studenti – 350 korun
- mimořádní členové – 1150 korun
- senioři nad 75 let – členský příspěvek neplatí, platí pouze 50 korun za zhotovení průkazu

Žádáme všechny členy, kteří dosud příspěvek nezaslali, aby tak co nejdříve učinili. Platit lze buď převodem na účet SN ČR 6007047001/5500, nebo prostřednictvím složenky. V obou případech je nezbytné uvést jako **variabilní symbol číslo vaší členské průkazky**. Platbu je možno provést rovněž osobně v hotovosti přímo v kanceláři SN ČR. Upozorňujeme, že snížené příspěvky pro seniory je možno přiznat až na základě doložení důchodového výměru.

obsah

Žurnalistika jako stále nebezpečnější profese (<i>Jaroslav Veis</i>)	1
Staří psi a jejich staré kousky (<i>Adam Černý</i>)	2
Mezinárodní konference o umělecké kritice (<i>Jan Trojan</i>)	4
Syndikát novinářů Zlín obdaroval zařízení pro seniory (<i>Rudolf Maňas</i>)	5
Ověřování informací není ztrátou času (<i>Jan Novotný</i>)	5
Hrozí České televizi ovládnutí? (<i>Filip Rožánek</i>)	6
Umělá inteligence v českých redakcích (<i>Jan Kodera</i>)	7
Rozhovor se zpravodajem Davidem Moravcem o fotografování (<i>Ivana Šuláková</i>)	9
Zločin a strach z uniků informací (<i>Jaroslav Kmenta</i>)	10
Novinář v českém právním řádu (<i>Lenka Maňáková</i>)	11
Jan Palach na filmovém plátně (<i>Agáta Pilátová</i>)	11
Vychází kniha o legendárním časopisu Student (<i>Petr Čornej</i>)	12
Světlo a stín Aleny Lábové (<i>Barbora Osvaldová</i>)	13
Řekni mi, o čem tvítuješ a já ti řeknu, kdo tě bude číst (<i>Lenka Krsová</i>)	14
Kreslíř Mediažurnálu – Vhrsti (<i>Ivan Hanousek</i>)	15
Sté, nebo stoleté výročí? (<i>Lucie Jilková</i>)	16
Fotografie Martina Hladíka	18–20
Pravidla volby delegátů Valné hromady SN ČR + petiční arch	příloha

Kresba Vojtěch Jurik

tiráž

Mediažurnál

Zpravodaj Syndikátu novinářů ČR
 ● Vydavatel: Syndikát novinářů ČR, duben 2019
 ● Senovážné nám. 23, 110 00 Praha 1
 Telefon: 224 142 455-6; fax: 224 142 458
 ● e-mail: kancelar@syndikat-novinaru.cz
 ● www.syndikat-novinaru.cz ● webové stránky Mediažurnálu: www.mediazurnal.cz

● Jazykové korektury: Luďa Razimová
 ● Grafická úprava: Jaroslav Slanec
 ● Redakce: Adam Černý, Lukáš Pfauser
 Tisk: Ofsetová tiskárna s. r. o.,
 Dobříč 11, 252 25 Praha-západ.
 K ČR – E6301
 Vychází 4x ročně, místo vydání Praha
 ● ISSN 1210-7417

Žurnalistika jako stále nebezpečnější profese

Dokončení ze strany 1

Podle jejich údajů bylo loni po celém světě zavražděno 80 novinářů. Nejvíce „smrtící“ zemí byl podle RSF loni Afghánistán (18 zabitých), Sýrie (11) a Mexiko (9). Pět mrtvých po řádění vyřazeného jedince v redakci *Capital Gazette* v Annapolisu (stát Maryland) přivedlo do popředí smutného žebříčku Spojené státy. Znepokojující ve zprávě RSF je opět trend: Zatímco v letech 2014–2016 počet zabitých žurnalistů klesal, od roku 2017 opět narůstá.

Bilance RSF dále uvádí, že v roce 2018 bylo 348 žurnalistů ve vězení a 60 drženo jako rukojmí nebo zmizelo beze stopy. Také počet rukojmích vzrostl: z 54 v roce 2017 na 60 v loňském roce. Až na jedinou výjimku jsou všichni zadržováni na Blízkém východě (Sýrie, Irák, Jemen), jednoho novináře podle RSF drží samozvané mocenské struktury nelegální Doněcké lidové republiky.

„Násilí proti novinářům dosáhlo bezprecedentní úrovně a situace je nyní kritická,“ kon-

Osobnost roku týdeníku *Time* pro rok 2018

Narůstající počet útoků na novináře, včetně otřesných vražd, vedl redakci týdeníku *Time* k tomu, že jako osobnost roku 2018 jmenovala hned celou skupinu novinářů, kteří se loni stali obětmi tohoto neblahého trendu. Pojmenovala ji společně **Strážci pravdy**. Poprvé od roku 1927, kdy tato celosvětově sledovaná tradice odstartovala, se tak stali osobnostmi roku lidé, kteří ve chvíli, kdy se redakce rozhodovala, už nežili: saúdskoarabský sloupkař a kritik režimu Džamál Chášakdží, zavraždění

statoval generální tajemník RSF Christophe De-loire. „Nenávist vůči novinářům, kterou vyjadřují a někdy velmi otevřeně proklamují bezohlední politikové, náboženští vůdci, ale i lidé z byzysu, má tragické následky. Značnou odpovědnost za šíření této atmosféry nenávisti vůči novinářům nesou sociální sítě. Tím, že přispívají

pracovníci redakce *Capital Gazette* Gerald Fischman, Rob Hiaasen, John McNamara, Rebecca Smithová a Wendi Wintersová.

Spolu s nimi jsou osobnostmi roku zpravodajové agentury *Reuters* Ťju Sou U a Wa Lone, uvěznění v Myanmaru (dříve Barma) za zpravodajství o masakru muslimů vládními jednotkami, a Maria Ressa, zakladatelka filipínského média *Rappler*, zavražděná a obviňovaná prezidentem Duterte. Protože portrét osobnosti roku je vždy na titulní straně, vydal letos *Time* čtyři verze titulní strany, které lze získat na jeho webu.

k legitimizaci násilí, podkopávají nejen žurnalistiku jako profesi, ale demokracii jako takovou,“ uzavřel šéf RSF.

Autor vycházel z materiálů Mezinárodní federace novinářů, Evropské federace novinářů a Reportérů bez hranic.

Rusko, Evropa a média

V první polovině listopadu 2018 se v bulharské Sofii konala mezinárodní konference na téma „Rusko a Evropa – problémy současné mezinárodní žurnalistiky“. Na pozvání pořadatele se jí zúčastnil také zástupce Syndikátu novinářů ČR, předseda Syndikátu novinářů Prahy a Středočeského kraje Marek Zouzalík.

Jednodenní konference, která se uskutečnila v prostorách Ruského kulturního a informačního centra, se aktivně zúčastnilo více než 20 vystupujících z Ruska, Bulharska, Německa, Itálie a USA. Průběh sledovalo dalších 50 až 70 účastníků zejména z řad bulharských novinářů a zástupců různých mediálních organizací.

Samotná konference měla formát kulatého stolu a byla rozdělena do dvou bloků. Dopolední část se věnovala evropským médiím a jejich úloze při šíření informací, respektive dezinformací o Rusku. Odpolední část pak byla zaměřena na problematiku národních a nacionalistických médií.

Konferenci moderoval A. G. Oganessian, šéf-redaktor měsíčníku *International Affairs*, jehož vydavatelem je Ministerstvo zahraničí Ruské

federace, které spolu s Federální agenturou pro tisk a masová média RF tuto konferenci organizovalo. Dopolední části se zúčastnil i mimořádný a zplnomocněný velvyslanec Ruské federace v Bulharsku A. Makarov.

Marek Zouzalík na této konferenci vystoupil v závěru dopolední části, a to s kritickým projevem nazvaným „Současné Rusko očima českých novinářů“, který k překvapení velké části účastníků přednesl v ruském jazyce. V tomto projevu shrnul postoje české novinářské obce k současnému Rusku a práci ruských médií, která ve značné míře stále působí jako nástroj státní propagandy.

Český delegát po návratu konstatoval: „V dobře rozehrané hře zpravodajských služeb není pro novináře lehké nalézt pravdu. Zdá se, že z nás ruští kolegové mají úplně stejné pocity,

jako my máme z nich. Ukázalo se to jak během konference, tak v následné neformální diskusi. Většina projevů vyznívala proruský, což lze přičíst výběru přednášejících. Zjevně jsem byl na této konferenci za zlého muže a můj projev byl tedy vnímán poněkud rozporuplně. Část účastníků konference jej akceptovala, část ne. Myslím, že jsem si vyrobil i několik nových nepřátel.“

Náklady na dopravu a ubytování hradila pořádající strana, profesionální překlad diskusního příspěvku do ruštiny a cestovní pojištění uhradil Syndikát novinářů Prahy a Středočeského kraje. Vedení Syndikátu novinářů ČR poskytlo na tuto cestu stravné a zúčtovatelnou zálohu na mimořádné výdaje.

(red)

Společenská sezóna moravskoslezských novinářů

První únorový pátek se v Ostravě uskutečnil jubilejní 15. ročník novinářského a mediálního plesu. Syndikát novinářů Moravskoslezského a Olomouckého kraje byl opět jeho spolupořadatelem, a proto ho znovu i významně finančně podpořil. Novináři spolu s

pracovníky různých tiskových oddělení a public relations se takto zkraje roku každoročně scházejí nejen proto, aby se společně pobavili u tance, ale také aby alespoň jednou do roka i neformálně usedli ke společnému stolu a popovídali si o věcech, na které v běžném všednodenním

shonu není čas. Tradiční setkání novinářů a mediálních zástupců i tentokrát doprovázel kvalitní hudební zážitek a vystoupení profesionálních tanečnicků.

Dalibor Chvátal

Mezinárodní konference o umělecké kritice

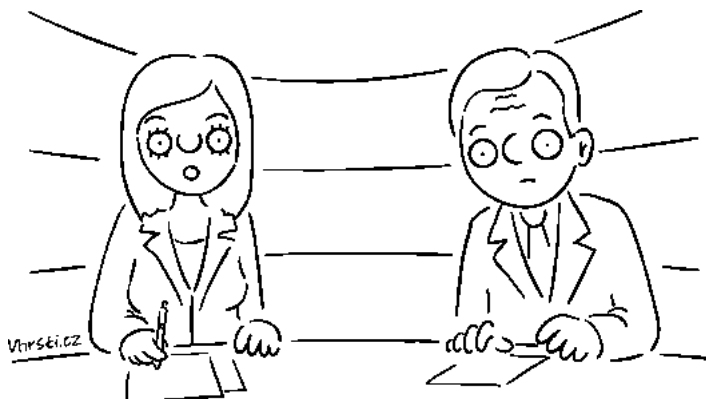
Mozartův sál divadla Reduta v Brně, úterý 27. listopadu 2018. Dopoledne tam začala jednodenní mezinárodní konference nazvaná *Poslání umělecké kritiky v umění i ve veřejném životě*. Uspořádala ji Rada občanských iniciativ ve spolupráci se Syndikátem novinářů ČR a jižní Moravy, Národním divadlem Brno a s Institutem umění – Divadelním ústavem. Finanční podporu poskytlo statutární město Brno. Konferenci zahájil první náměstek primátorky Petr Hladík (KDU-ČSL).

● Jan Trojan

Téma bylo vybráno pod vlivem události kolem představení chorvatského autora a režiséra Olivera Frlije *Naše násilí, vaše násilí* v brněnském Divadle Husa na provázku 26. května 2018. Byla to součást festivalu Divadelní svět. Již před uvedením vzbudila hra mnoho kontroverzních reakcí. Vyvrcholení nastalo při samotném uvedení, kdy na jevišti vtrhlo pětadvacet chlapů označujících sami sebe paradoxně jako hnutí Slušní lidé. Utvořili řetěz a bránili hercům v další produkci. Divadlo opustili až po zásahu antikonfliktního týmu policie.

Garant konference a její organizátorka Karla Hofmannová, aktivní členka Syndikátu novinářů jižní Moravy, hudební a divadelní recenzentka, k obsahu jednání konference uvedla, že nechceme rozebírat ani kritizovat hru, kterou mnozí neviděli. „Chceme se zamyslet nad důsledky, které ve společnosti byly či mohly být, a které prověřily myšlení a postoje mnoha lidí. Zároveň tak naznačily, kam by vývoj společnosti mohl směřovat, neboť kritika je spojnicí mezi uměleckým tvůrčím procesem a veřejným prostorem. Cílem je najít konsensus, jak udržet uměleckou svobodu a jak při tom neporušit právo občanů na ochranu proti rasovým, náboženským a jiným projevům nenávisť.“

První náměstek brněnské primátorky Petr Hladík uvedl, že politická satira je základem demokracie. Politik, jenž nesnese satiru na sebe, není demokrat. Zamýšlel se rovněž nad ochranou nezávislosti médií, především veřejnoprávních. Podle Hladíka je potřebné naslouchat názoru druhých a kriticky nad tím přemýšlet. Ovšem svoboda umělecká končí tam, kde začíná jiné svobody. Konkrétně svobody slova

A nyní pro vás máme – ať se nám to ze srdce přičít –
i jednu dobrou zprávu...

a vyznání. Vyslovil řečnickou otázku, zda existují hranice svobody divadelní tvorby. Odpověděl, že divadlo musí také někdy provokovat, i vulgárními výrazy. Ale, a to opět zdůraznil, otázkou zůstává, zdali lze zacházet do pozice, která by mohla jednotlivým lidem způsobovat bolest.

Otto Kauppinen, doktorand JAMU, se zabýval dvěma inscenacemi již zmíněného režiséra Olivera Frlije. Vedle hry *Naše násilí, vaše násilí*, která byla poprvé uvedena v lublaňském Mladinsko Theatre v roce 2017, rozebíral ještě hru *Balkan macht frei* uvedenou v mnichovském Residenztheater v roce 2015. Oliver Frlije je podle Kauppinena vnímán jako enfant terrible, dokládá to ještě jeho další hra *Prokletí*, kterou uvedl v roce 2017 varšavský Powszechny Teatr a uvedena byla rovněž na festivalu Divadelní svět 2018 v Brně.

Teatroložka Jana Cindlerová nazvala svůj příspěvek *Zlatý věk české divadelní kritiky a její odkaz*. Hned v úvodu upozornila, že v dějinách

české kritiky vrcholné etapy skutečně existují.

„Kritikové“, jak uvedla, „nejen vědomě pracovali na rozvoji české kultury, ale i samotné kritiky a jejich norem a prizmatu.“ Mezi spousty jmen vyzvedla Josefa Krasoslava Chmelenského a jeho *Slovo o kritice* v Časopisu muzejním z roku 1837, připomněla stať *Úloha kritiky* od Karla Sabiny v Národních listech z roku 1863 i *Obranu kritiky* Josefa Durdíka z roku 1874.

Akademici Ivo Hanel a Lenka Dohalová se zabývali tématem násilí v kultuře z psychosociálního hlediska. Podle Dohalové z Institutu umění – Divadelního ústavu je potřeba vnímat, jestli člověk, vystavený nějaké „události“ kulturní nebo umělecké, je o samotě nebo jestli je součástí nějaké society. A jestli ta societa vnímá a rozpoznává určitá pravidla, nebo je to masová společnost, kde nejčastěji působí principy emoční nákazy a indukovaného násilí. V případě jednotlivce hraje roli míra integrity osobnosti. Tady má každý jinou hloubku, jiné zakřivení a neví kde. Doktorka Dohalová hovořila o dopadech obrovského nárůstu násilí bez vizuální cudnosti a při stále větší virtualizaci. Komentovala desetistránkový referát nepřítomného kolegy Ivo Hanela, jenž je zároveň psychologem, psychiatrem i muzikologem a věnuje se rovněž arteterapii. Pro konferenci předložil historický i psychologický exkurz na téma indukovaná agrese, referoval o historii i současnosti výzkumů vlivu násilí v kultuře, zejména masové. Přinesl též zamyšlení nad pojmem katarze v souvislostech s uměním i se společenskými vědami. Závěrem se autor zmiňuje o inkriminovaném představení *Naše násilí, vaše násilí*. Tvůrcům vytýká „děsivou“ formu názvu, který měl ospravedlňovat boj proti násilí, ale nelogicky právě násilím. Podle Hanela zbývá jiná motivace – komerční – prodat se co nejlépe. Na konferenci hovořili i další významní účastníci z akademické obce.

Mezi dvěma desítkami účastníků konference byli rovněž členové jihomoravského syndikátu novinářů

Syndikát novinářů Zlín obdaroval zařízení pro seniory

Hodnotný dárek nadělil na konci loňského roku Syndikát novinářů Zlínského kraje nestátnímu sociálnímu zařízení Penzion Spokojené stáří v Pozlovicích u Luhačovic. Do inventáře pomůcek pro téměř sedmdesátku tamních seniorů přibyl nový sprchovací vozík pro imobilní klienty. Částečně uhradit pořizovací cenu 60 tisíc korun pomohli právě zlínské novináři finančním darem ve výši deset tisíc korun.

● Rudolf Mañas

Těžko se v našem rozpočtu hledají podobné částky. Od státu podporu čekat nemůžeme, a proto jsme za tento dar velmi vděční. Vozík ulehčí náročnou práci ošetřovatelkám a seniorům zvýší komfort při osobní hygieně," řekl ředitel penzionu Antonín Košík. Už šest let slouží jeho zařízení ubytovaným seniorům. Tým pracovníků klade zvláštní důraz na kvalitní péči formou osobní asistence a prostřednictvím tematicky různě zaměřených akti-

vit. Může se jednat třeba o výtvarnou činnost v prostorách ústavu nebo návštěvy výstav, muzik či koncertů v blízkém okolí. Za seniory navíc často docházejí také pěvecké a folklorní soubory, aby je potěšily a zpestřily tak jejich každodenní režim.

Nejinak tomu bylo i na konci loňského roku. Po předání symbolického šeku novinářů Zlínského kraje z rukou předsedkyně zlínských novinářů Jany Bubeníkové řediteli zařízení vystou-

pil folklorní soubor Rezeda s bývalými členkami Hradišťanu. O hudební doprovod se postaral vedoucí tohoto tělesa Antonín Gajdoš, zpěvák a ředitel Domova seniorů v Buchlovicích v jedné osobě. Podupávání nohou a radostná jiskra v očích byly vidět u většiny posluchačů v sále. Příjemné odpoledne prožilo jednak vedení Penzionu Spokojené stáří v Pozlovicích, jednak všichni jeho zúčastnění obyvatelé.

Ověřování informací není ztrátou času

Řada novinářů dostatečně neověřuje informace a šíří nepřesné údaje. Netýká se to jen začínajících kolegů, problém s tím mají i ti zkušenější. Žhavé je toto téma i v motoristické branži, kde kauzu okolo škodlivosti naftových motorů, a s tím spojená omezení pro vozy spalující toto palivo, lze označit za jednu velkou nafouknutou mediální bublinu.

● Jan Novotný

Zlozvykem, kterému se v českých médiích poměrně daří, je vykrádání témat (nepřesné, neověřené a neodcitované přebírání informací zapřičiňující vznik komunikačního šumu). Pomineme-li fakt, že v některých případech takové jednání hraničí s plagiátorstvím, upravování již publikovaných textů vytváří informační šum, který může původní informaci zkreslit, a to poměrně zásadním způsobem. Pokud se někdo „inspire“ již dříve publikovaným tématem, měl by věnovat maximální pozornost ověření a aktualizaci informací, které má k dispozici a následně i zasazení těchto informací do širšího kontextu.

Příkladem mohou být reportáže o zákazu vjezdu automobilů s naftovým motorem do některých západoevropských měst či jejich částí. Tématu, kterému se dříve věnovala především odborná média, se dostává pozornosti na stránkách denního tisku i v rámci hlavních zpravodajských relací.

Proti sobě tu stojí aktivity ekologických organizací, které zastupují oprávněný zájem na ochranu životního prostředí, a automobilky, jejichž zájmem je spokojenost jejich zákazníků a samozřejmě zisk. Bohužel, tlaku ekologických aktivistů na snižování poptávky po vozech s naftovým motorem podlehla i řada médií, která šíří nepřesné či nepravdivé informace.

Většina informací publikovaných v České republice se týká německých měst. Faktem je, že aktuálně platí podobný zákaz jen v Hamburku, a to pouze v rámci dvou ulic v centru města. Tento zákaz se týká pouze těch vozů s naftovými motory, které nesplňují emisní normu

Euro 6 – tj. vozidel registrovaných před 1. 9. 2014. Pozitivní dopady tohoto zákazu však nelze v současné době jednoznačně prokázat a některé studie dokonce hovoří o opačném efektu.

Existují spekulace, že se k Hamburku přidají i další německá města, jako je např. Berlín. Mělo by se však jednat o zákaz vjezdu do nejužšího centra, a to ještě ke všemu v úseku dlouhém sotva pár stovek metrů. Zároveň se obecně hovoří o zákazu vjezdu vozů, které nesplňují emisní normu Euro 6, nebo vyšší, a to bez ohledu na palivo. Do úseků označených zákazem vjezdu pro vozy s emisní normou EURO V a nižší tak nesmí žádné vozidlo starší pěti let. Bez ohledu na to, zda je osazeno benzinovým či naftovým motorem.

Z ekologického hlediska jsou poslední dobou sledovány zejména emise oxidu dusíku (NO_x), kterých většinou naftové motory vypouštějí více. Základní emise oxidu uhličitého (CO₂) jsou naopak v případě naftových motorů spíše nižší nebo stejné. Rozsah znečištění způsobeného silniční dopravou pak představuje přibližně jednu pětinu celého CO₂ mixu, z čehož jen 40 % pak připadá na osobní automobily.

Utlumování poptávky po naftových motorech, nárůst poptávky po benzínu a s tím související zhoršené zůstatkové hodnoty automobilů spalujících naftu, jsou tedy způsobeny především mediální bublinou vytvářenou novináři, kteří se na automobilový průmysl nespecializují, a mají tak tendenci se dopouštět mediálních zkratk.

Enormní snaha zástupců EU o snížení emisí nových vozidel prakticky na nulu je navíc pře-

hnaná a může mít efekt nejen ve zdražování nových vozidel (bez ohledu na palivo), ale také utlumení celého automobilového průmyslu. Ani masové využívání elektromobilů není tou neekologičtější cestou. Nepřímé emise průměrného elektromobilu způsobené neekologickou výrobou elektrické energie jsou v České republice vyšší než přímé emise běžného automobilu s naftovým motorem.

Dodejme na závěr, že v samotném Německu platí částečný zákaz automobilů s diesellovými motory zatím pouze v centru Hamburku (ve dvou ulicích). Další německá města s podobnými kroky teprve hrozí a ještě nejsou v platnosti. V některých případech se navíc jedná o zákazy vozů pouze emisní normy EURO 4 a starší (tzn. starších 10 let). V podobné situaci je i Berlín. Ten přitom musí do 31. března 2019 upravit své plány dodržování čistoty ovzduší tak, aby obsahovaly opatření nezbytná pro zajištění maximální hranice emisí NO₂. Možná právě proto mezi obyvateli Německa klesá zájem o vozy se vznětovými motory, jen loni podíl diesellů na nových automobilech klesl na 38,8 procenta. V Čechách zatím reálné hrozby v podobě zákazu vjezdu starších diesellů do měst neexistují, poptávka po nich i tak meziročně klesla o cca 20 % a podíl naftových vozů na celkových prodejkách loni klesl na 30,2 % (celkově o 7 %).

Autor je místopředseda Syndikátu novinářů Prahy a Středočeského kraje. Působí jako šéfredaktor on-line motoristického magazínu MOTORVIZE.cz.

Hrozí České televizi ovládnutí?

Česká televize se po nějaké době zase stala fackovacím panákem pro část politické scény. Ve Sněmovně čekají na schválení celkem čtyři výroční zprávy o její činnosti a hospodaření. A zdá se, že vcelku rutinní dokumenty poslouží k tomu, aby si veřejně postěžovali všichni, komu ČT někdy šlápla na kuří oko. Kritici nemluví ani tak o tom, co je ve zprávách, jako o tom, co v nich není.

● Filip Rožánek

Připomeňme, že každý rok musí Rada České televize předložit do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky výroční zprávy. Ze zákona se zodpovídá poslancům, kteří volí její členy. Senátoři jsou v tomto případě mimo hru. Pokud by závěry o činnosti ČT nebo jejím hospodaření byly znepokojující, nemusí Sněmovna dokumenty schválit, a dát tak najevo, že kontrola televize ze strany radních není dostatečná.

A když je situace zralá na průšvih, mohou poslanci shodit ze stolu dvě zprávy za sebou. Tím přijdou všichni členové Rady ČT o své mandáty a Sněmovna pak místo nich vybere takové, se kterými bude spokojenější.

V minulosti si už poslanci odvolání radních vyzkoušeli. Poprvé na jaře 2000, ještě podle starého zákona. Poslancům ODS vadilo hospodaření v éře generálního ředitele Jakuba Puchalského, opakování seriálu o majoru Zemanovi, a nakonec i rychlý výběr ředitele Dušana Chmelíčka. Dohledu nad televizí se ujali noví radní, kteří po pár měsících Chmelíčka odvolali a instalovali do nejvyšší funkce Jiřího Hodače. Dál tento příběh známe jako televizní krizi, v jejímž důsledku Rada ČT padla znovu, tentokrát v lednu 2001.

Od té doby sice byly kolem zpráv diskuse na mediálním výboru i jinde, ale poslanci je nakonec buď schválili, nechali projít plénem bez usnesení, vzali na vědomí, anebo je kvůli volbám ani nestihli projednat. Poměrně překvapivě neprošla v létě 2007 zpráva o činnosti České televize za předchozí rok, a to pouze o dva hlasy. Pohled na tehdejší hlasovací sjetinu uka-

zuje, že byli výrazně proti sociální demokracii a komunisté, mnoho poslanců ani nebylo v sále a část se zdržela.

Odvolání radních není po televizní krizi tak snadné. Možnosti jsou dvě: buď Sněmovna konstatuje, že Rada ČT neplní povinnosti uložené zákonem, anebo neschválí dvě typově stejné výroční zprávy za sebou. Probírá totiž zvlášť činnost veřejnoprávní televize a zvlášť její hospodaření.

Předchozí Sněmovna se ke schválení výročních zpráv za rok 2016 nedostala. Ujala se toho tedy ta aktuální, ačkoliv to v minulosti nebylo zvykem. Na plénum se nedostaly ani zprávy za roky 2007, 2008 nebo 2012, a nikdo to tehdy neřešil. A najednou je zájem o dohánění restů.

Co vadí na České televizi

Co tak náhle? Před poslanci leží dvě výroční zprávy o činnosti televize a dvě výroční zprávy o hospodaření za roky 2016 a 2017. Poslanci je probírali už ve výboru, který je garantem mediální legislativy. Tam navzdory rezervovanému postoji KSČM a SPD prošly. Finálně se však rozhoduje na plénu, a když se tam někteří poslanci pustí do odborných témat, cítíte skoro fyzickou bolest.

Z celého objemu činnosti ČT, která zahrnuje šest kanálů, internetové projekty i kulturní aktivity, zajímají poslance vlastně jen dvě věci. První je očekávatelná: zpravodajství a publicistika. Druhá je naopak trochu legrační: vysílání dětského programu Děčko.

Politické výhrady ke zpravodajství a publicistice míří dvěma směry. Jednak k tomu, o čem

televize informuje nebo naopak neinformuje, a jednak k tomu, kolik prostoru jednotlivé strany mají. Komunistická strana má tradičně pocit, že je jí ve vysílání málo. SPD redaktorům vyčítá zpracování uprchlické tematiky, amerických prezidentských voleb i témat týkajících se strany Tomia Okamury.

Ke komunistům a okamurovcům se sem tam připojují zástupci ostatních stran. Například ve chvíli, kdy se v seriálu na Děčku objeví dvě lesbické ženy nebo když alegoričtí mimozemšťané prchají před utrpením z planety Né na planetu Yó. Hlasitá kritika se strhla také po reportáži o palestinských školáčkách v pořadu Zprávičky, kterou chtěl řešit především poslanec ODS Václav Klaus mladší. Televize přeshlap uznala, ale neviděla důvod, proč by se tím měli zabývat zákonodárci.

Tak trochu mimo

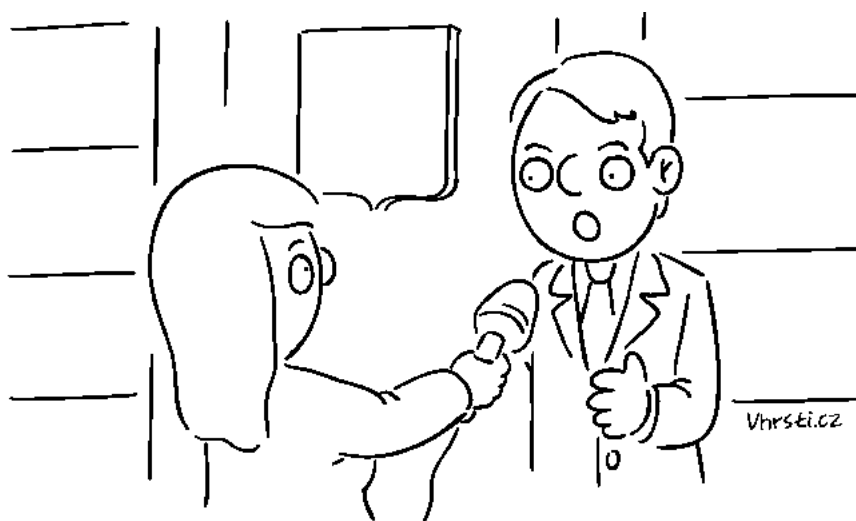
Největší litánii nedávno spustil poslanec KSČM Jiří Valenta. Shromáždil vcelku očekávatelné výtky a argumenty, ale usvědčil se z účelového nakládání s informacemi. Oháněl se například analýzou, podle které ČT stranila ve zpravodajství TOP 09, ale už nedodal, že vůči použité metodice padaly odborné výhrady a vysílací rada, která si analýzu objednala, ji nakonec ani nepoužila. Nehodilo se mu to do dábelského obrazu Kavčích hor.

Kvůli Valentově dlouhému projevu Sněmovna nakonec znovu nestihla výroční zprávu za rok 2016 projednat. Bod přerušila. „Myslím, že se sejdeme za pár měsíců a ty zprávy nebudou čtyři, ale bude jich šest. To je naše vizitka. Všechny vyzývám, nepohrávejme si tady s myšlenkou ovládnout Českou televizi,“ apeloval na své kolegy Roman Sklenák z ČSSD. K jeho slovům se na začátku února připojil také premiér Andrej Babiš, který uvedl: „I když jsme vůči ČT často kritičtí, a řekli jsme to i jejich řediteli u nás na klubu, požádám poslance hnutí ANO, aby se nepřipojovali ke KSČM a SPD a hlasovali pro schválení všech výročních zpráv.“

I když jsou tedy odpůrci televize slyšet, nemají navzdory podpoře prezidenta Miloše Zemana momentálně sílu na to, aby Radu ČT shodili. Záleží také na disciplíně těch, kteří televizi podporují, aby se neopakovala situace z léta 2007. Jinak může přijít překvapení.

Autor je novinář, dlouhodobě se zaměřuje na mediální a marketingové dění. V letech 2015–2018 vedl odborný týdeník Marketing & Media, předtím působil v Hospodářských novinách nebo Českém rozhlasu.

Komentář otiskujeme s laskavým souhlasem Deníku N, kde text v únoru 2019 vyšel.

Tak určitě! Máme tady v parlamentu skvělou partu, takže když do toho dáme srdíčko a půjdeme tomu štěstíčku trochu naproti, určitě nějaké zákony nakonec schválíme.

Umělá inteligence v českých redakcích ČTK experimentuje s automatizací

Vzrušené výkřiky nezaznávají na jinak klidném a na práci soustředěném zpravodajském sále ČTK příliš často, v průběhu zpracování volebních výsledků to však není úplně neobvyklé. Je přirozené, že pokud se týkají práce redakce, bývají spíše kritické. Když se tedy loni v říjnovou volební sobotu ozvaly výkřiky pochvalné a navíc adresované „kolegovi“, který na sále neseděl, znamenalo to, že se děje něco nezvyklého. Adresátem byl zcela nový člen redakce, který už po několika desítkách minut činnosti přesvědčil vydávajícího editora o kvalitě své práce.

● Jan Kodera

Mimořádnost situace nicméně spočívala zejména v tom, že šlo o člena čistě virtuálního, o algoritmus prováděný kódem běžícím na jednom z agenturních serverů a označujícím své zprávy redakční zkratkou *rur*. Pochvalné hodnocení výsledků robota pak znamenalo zřetelné potvrzení, že zprvu skeptický postoj redakce k nástroji pro automatické vytváření textů zpráv se výrazně změnil. Cílem projektu, v jehož rámci algoritmus vznikl, bylo ověřit, nakolik může být automatizace tvorby zpravodajství pro agenturu přínosem a jak jí lze zařadit do běžných redakčních postupů.

Volby jsou pro takový projekt ideální příležitostí: zpracovává se velký objem strukturovaných dat a jde o zpravodajsky vypjatou událost, kdy je třeba v krátkém čase vydat značné množství zpráv různého typu. Pro kombinaci senátních a obecních voleb, kdy agentura podrobně sleduje výsledky i odezvu ve všech statutárních městech, to platí dvojnásobně.

Chytrý algoritmus

Řadu týdnů před volebním víkendem se proto pod dohledem programátorky z úseku IT začaly v redakci připravovat šablony zpráv, které jinak vznikají až na základě známých volebních výsledků. Namísto názvů obvodů, měst a stran, jmen kandidátů a údajů o počtech hlasů obsahovaly málo srozumitelné symboly, které měl algoritmus v průběhu sčítání nahrazovat skutečnými jmény a čísly dodanými statistickým úřadem.

V této fázi nic nenasvědčovalo tomu, že by mělo strojové zpracování práci ušetřit, spíš naopak. Protože ČTK nedisponovala vhodnými pokročilými nástroji počítačové lingvistiky, bylo třeba texty a předem připravená data přizpůsobit tak, aby vyhovovala ve všech případech. Tedy bez ohledu na to, zda do druhého kola senátních voleb postoupí muž nebo žena, zda je název strany, města či obvodu mužského, ženského či středního rodu, v jednotném nebo množném čísle. To bylo samozřejmě pracné a i odtud pramenila počáteční nedůvěra, nicméně důkladná příprava se vyplatila a výsledky byly velmi přesvědčivé. ČTK během několika hodin sčítání hlasů vydala téměř dvě stě krátkých headlinových a na tři stovky následných delších zpráv k volbám, z nichž většina byla vytvořena strojově. Všechny tyto zprávy samozřejmě prošly standardním redakčním zpracováním a editoři přitom kromě množství a rychlosti ocenili i jejich přesnost. Není-li k tomu naprogramo-

ván, stroj totiž samozřejmě náhodný překlep neudělá, v textu, číslici ani v desetinné čárce.

Automatizace v ČTK

Největší česká agentura využívá automatizaci pro tvorbu zpráv již mnoho let, zatím však hlavně pro přípravu pravidelně vydávaných zpráv s pevnou strukturou, tedy různých typů souhrnů či redakčních deníků sloužících především pro komunikaci s odběrateli zpravodajského servisu. První takové algoritmy začaly vznikat již krátce po zavedení moderního redakčního systému založeného na osobních počítačích v roce 1992, a to dokonce uvnitř redakce, bez účasti odborníků na IT. V případě loňského volebního zpravodajství však šlo o první využití automatu při tvorbě zpráv určených k publikování. Pro jednorázové nasazení by se určitě nevyplatilo, při opakovaném využití již však dává i ekonomický smysl. Dnes však už existuje i jiná cesta, která umožní strojovou tvorbu zpráv účelně využít bez vysokých nákladů na přípravu pro každou jednotlivou akci. Tou cestou je využití nástrojů umělé inteligence a strojového učení a zjednodušeně řečeno spočívá v tom, že počítače necháme udělat i to, co v popsaném případě volebního zpravodajství pracně předem připravovali agenturní redaktoři a pracovníci IT.

Robotická novinařina ve světě

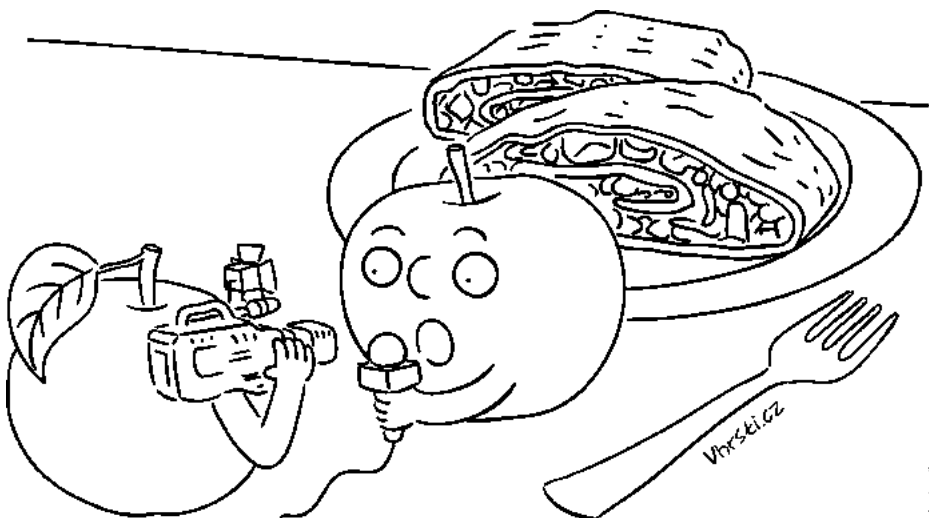
Ani využití umělé inteligence pro tvorbu textů však není ve světě úplnou novinkou. Je příznač-

né, že v oblasti žurnalistiky patří mezi jeho průkopníky zejména tiskové agentury, které jsou obvykle hlavními zdroji původních informací na svých trzích, mají dostatečně velké a uspořádané elektronické archivy, pokrývají široký rozsah témat včetně těch, pro která je k dispozici dostatek dat, a hlavně to dělají systematicky, opakovaně a pro řadu zákazníků.

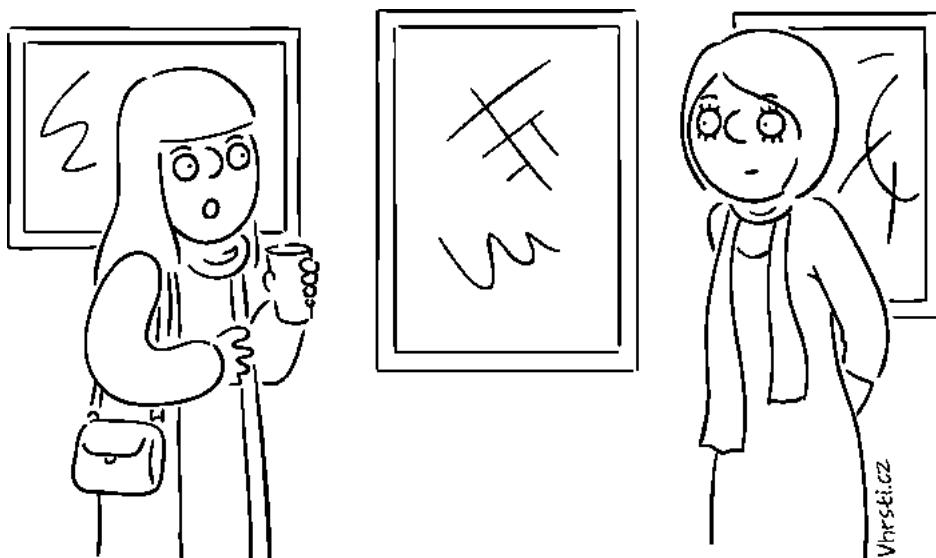
Americká Associated Press tak v roce 2014 nasadila technologii firmy Automated Insights pro tvorbu zpráv založených na firemních čtvrtletních výkazech příjmů. Původní produkci asi 300 pravidelně ručně připravovaných zpráv se jí záhy podařilo znásobit téměř patnáctkrát. Stejnou technologii nasadila brzy i na krytí univerzitních sportů, od roku 2016 automatizovaně zpracovává data z celostátních soutěží v baseballu a nejnověji i z basketbalu.

Automatizaci při tvorbě zpravodajství využívá rovněž britská agentura PA, která se ve svém servisu nazvaném RADAR (Reporters and Data and Robots) zaměřuje především na lokální zprávy založené na datech dostupných k velmi různorodým tématům, jako jsou např. školní absence, nabídka na trhu nemovitostí, prodej opiátů nebo kriminalita. Textové zprávy bývají doplněny i automaticky generovanou grafikou či dokonce krátkými videoklipy vytvářenými z fotografií. Uvedenou službu již využívá více než tisíc lokálních médií a objem její produkce dosahuje několika tisíc zpráv týdně.

Angličtina je samozřejmě pro jakékoli auto-

Hlásíme se vám přímo z místa brutálního masakru.
Tomu, co vidíte za mnou, říkají štrúdl.

Maluje celkem slušně, ale jeho mediální obraz je příšerný.

Kresba Vojtěch Jurík

matizované zpracování textů velmi vhodná nejen díky svému rozšíření a obrovskému trhu, ale také vzhledem ke své velmi jednoduché gramatice. Tam, kde je pro češtinu nutné znát mluvnické rody, komplexní tvarosloví a složitá pravidla pro stavbu vět, si algoritmus pro angličtinu vystačí se znalostí použití (nepoužití) koncovky „s“ a několika jednoduchými pravidly.

Nicméně řada projektů již běží i v agenturách a médiích v dalších jazycích. V Evropě je příkladem úspěšného využití těchto nástrojů fotbalový servis norské agentury NTB, která již několik let automatizované vytváří zprávy o zápasech soutěží všech úrovní, včetně mládežnických. Tento servis dodává především lokálním médiím, kterých je v Norsku, malém počtem obyvatel, ale doslova posedlém sportem, mnohem víc než u nás.

Také agentury v dalších skandinávských zemích jsou v oblasti automatizace tvorby zpravodajství docela aktivní. Dánská Ritzau již nějakou dobu takto vytváří své burzovní zpravodajství a zajímavý projekt Scoopmatic, zčásti financovaný grantem od Googlu, spustili ve finské STT. Na rozdíl od ostatních zmíněných agentur, jež kombinují využití ručně připravených šablon, zpracování s využitím počítačové lingvistiky a umělou inteligenci, cílem STT je vyvinout software, který by dokázal vytvářet nové zprávy pouze na základě podobných starších zpráv ke stejnému tématu uložených v archivu, samozřejmě s nově získanými daty.

Mezi důvody, proč právě skandinávská média automatizaci využívají v takové míře, patří vedle relativně jednoduché gramatické stavby jazyka také cena práce, která je v porovnání s náklady na vývoj software vyšší než v jiných částech světa a tím samozřejmě nahrává pokusům o úspory. Nicméně nástroje pro generování textů založené na umělé inteligenci jsou už poměrně běžně k dispozici i pro další jazyky. Kromě zmíněné americké Automated Insights je lze získat například od francouzské firmy Yseop podporující momentálně šest jazyků či

španělské Narrativy.

Pro tyto technologické firmy obvykle nejsou média hlavními zákazníky a jejich nástroje pro generování textů v přirozeném jazyce se využívají zejména v těch oblastech, kde jsou k dispozici dostatečné prostředky na jejich vývoj, úpravy a nasazování do provozu. Mezi ně patří finančníctví a obecně využití ve větších korporacích pro tvorbu nejrůznějších výkazů, zpráv a hlášení. V internetových obchodech, realitních a dalších online službách se tyto nástroje používají pro popis nabízeného zboží a pro základní komunikaci s jejich zákazníky, telekomunikační společnosti šetří díky výkonu těchto nástrojů prostředky při komunikaci s velkým množstvím svých klientů a ve farmacii a zdravotnictví je jejich výhodou přesnost při zpracování specifického jazyka a konkrétních výrazů. Patrně prvním komerčně využitým nástrojem pro generování textů z dat byla v roce 2010 platforma Quill americké firmy Narrative Science používaná zejména ve finančníctví, maloobchodu a – světe div se – v blíže nespecifikovaných vládních službách.

Robotická žurnalistika a český trh

Také v českém prostředí jsou obchod a finance napřed, i zde se však v médiích už odehrály první pokusy o vyzkoušení umělé inteligence při tvorbě zpráv. Příkladem může být úspěšný experiment mediálního domu Economia a firmy Geneea Analytics, jehož výsledkem byl vznik nástroje pro automatické psaní reportáží z fotbalových zápasů, ověřeného na zápasech anglické Premier League. Důležitým poznatkem je skutečnost, že algoritmy pro českou počítačovou lingvistiku jsou v této oblasti již velmi dobře využitelné.

Jazykové zpracování je však pouze jednou částí programů pro generování zpráv na základě dat. Více či méně – podle způsobu jejich využití – je důležitá i jejich schopnost analyzovat, co je v dodaných datech důležité a co lze vynechat. Příkladem z fotbalových reportáží může

být třeba uvedení zmínky o tom, že se autor gólu právě posunul na první místo tabulky střelců, že jde naopak o jeho první gól v soutěži nebo že je vůbec nejmladším střelcem svého týmu. Naopak čtenáře asi nebude zajímat, že je pátým nejlepším střelcem mezi pětadvacetiletými hráči. Zatímco jednodušší algoritmy pracující s omezeným množstvím dat mohou jen obtížně konkurovat novinářům specializovaným na danou problematiku a uchovávajícím v paměti obrovské množství informací, v případě velkých objemů dat se naopak pokročilé algoritmy mohou stát jejich velmi cenným pomocníkem při analýze, vyhledávání vztahů či závislostí nejrůznějších veličin.

Z tohoto pohledu je však ještě větší výzvou automatizované zpracování textů, které hledané údaje obsahují v nestrukturované podobě. Strojové zpracování a dokonce porozumění významu textu v přirozeném jazyce je druhou velkou oblastí aplikace nástrojů umělé inteligence v žurnalistice. Příkladem jejich nasazení může být například vyhledávání doplňujících informací k zadanému článku ve velkých textových databázích či tvorba abstraktů, shrnutí nebo backgroundů.

Dopady robotizace na práci novinářů

Tak jako v jiných oborech i v novinářině bude mít nasazení automatizace bezpochyby řadu dopadů na práci novinářů a její organizaci. Ve výše uvedeném případě volebního zpravodajství ČTK se například ukázalo, že pro editaci automaticky vytvářených zpráv je u takto exponované události třeba posílit zpravodajskou směnu, aby v kritickém období stihla zprávy bez zpoždění vydávat. Na druhou stranu se naopak rozšířil prostor pro přípravu zpráv s vyšší přidanou hodnotou, třeba reakce kandidátů a politiků nebo analýzy. Při masivnějším nasazení nástrojů umělé inteligence budou dopady samozřejmě hlubší. Nejde jen o obligátní úspory a obavu ze ztráty pracovních míst, ale i o postavení a změny rolí novinářů v redakcích využívajících umělou inteligenci (v některých agenturách již například existuje role „trenéra“ algoritmu), spolupráci člověka s algoritmy při ověřování faktů, včetně ověřování téměř v reálném čase, míra spoléhání na faktickou správnost generovaných textů, způsob jejich označování, rozdělení odpovědnosti mezi redaktory a IT experty a řadu dalších aspektů. Jakkoli je využití automatizovaných nástrojů v českém prostředí na samém začátku, rychlost jejich nasazování nás může brzy překvapit. Je proto dobře, že se na tyto aspekty zaměřuje i jeden z prvních větších projektů, jehož cílem je vývoj pokročilých nástrojů pro využití v žurnalistice, a který nedávno získal grant Technologické agentury ČR. K jeho řešení spojila síly pracoviště tří univerzit, přičemž vedle informatiků z ČVUT a ZČU se projektu jako jeho předkladatel účastní i Fakulta sociálních věd UK. Na uvážení jeho výsledků do praxe a při jejich ověřování se pak kromě ČTK budou podílet také Česká televize a Syndikát novinářů ČR.

Autor pracuje jako technický ředitel ČTK

Výstava velkoformátových fotografií Davida Moravce míří na Opavsko i do Prahy

Agenturní zpravodaj ve stopách T. G. Masaryka

Celý leden si mohli Ostravané a návštěvníci města prohlédnout v tamním Klubu Atlantik snímky, které pořídil během své cesty po Kanadě kolega, člen ostravského vedení SN a zpravodaj ČTK David Moravec. Fotografie zachycují nejen národní parky Banff a Jasper, ale i rezervaci na ostrově Vancouver Island. Jde o místa, která 100 let před ním navštívil tehdy ještě budoucí první československý prezident Tomáš Garrigue Masaryk, když cestoval z kanadského Vancouveru do USA dojednat podmínky vzniku samostatného československého státu. Výstava velkoformátových fotografií, kterou grantem podpořil také SN ČR, sice v Ostravě skončila, ale jelikož je putovní, brzy bude k vidění i v dalších místech; nejdříve na Opavsku. Povoláním zpravodaje a duší cestovatele Davida Moravce jsme při té příležitosti vyzpovídali.

● Ivana Šuláková

Cestuješ a fotíš častěji, kde už jsi byl?

Fotografování je můj velký koníček. Hlavně v kombinaci s cestováním. Zachycovat přírodu a život lidí v místech, která jsem navštívil, je pro mě velkou vášní. Velmi často jsem pobýval na Balkáně, ale i na Ukrajině a v Rusku. Třeba moje cesta na Solovecké ostrovy v Bílém moři je nezapomenutelná, stejně jako dvě návštěvy Krymu, ještě v době, kdy patřil Ukrajině. Později jsem se začal vydávat i dál – na Nový Zéland, Srí Lanku a loni naposledy právě do Kanady.

Jak ses k fotografování vlastně dostal? V ČTK, kde pracuješ, se fotografováním přece neživíš.

Ano, pro ČTK fotím jen výjimečně. V minulosti, když jsem ještě pracoval pro Moravskoslezský den, bylo ale fotografování nedílnou součástí mé novinářské práce. Fungoval jsem opravdu jako fotoreportér v pravém slova smyslu. K reportážím jsem si pořizoval i fotografie. Dokonce jsem se věnoval i studiu fotografie. To jsem ale přerušil v době narození dcery – temná komora musela uvolnit místo koupelně – a později jsem se k němu už nevrátil.

Tvá loňská cesta po Kanadě vedla ve stopách T. G. M. Co konkrétně tě na tom lákalo?

To, že jsme byli v Kanadě přesně 100 let po Masarykovi, bylo věcí náhody. Bylo ale příjemné tuto informaci při plánování cesty zohlednit. Takže jsme třeba v městečku Jasper spali v hotelu, kde nocoval i budoucí prezident. Ve Vancouveru jsme se procházeli po nádraží, odkud odjel směrem ke Skalistým horám a pak dál na jih do USA.

Která místa jsi tam navštívil?

Kanada je zemí s divokou krajinou. Nespoutaná příroda a intenzivní ochrana životního prostředí nabízí opravdu velkou škálu možností a zážitků. Zaměřili jsme se především na nejstarší a největší národní parky v provinciích Britská Kolumbie a Alberta. Tedy parky Banff a Jasper. Nějaký čas jsme strávili i u pobřeží Pacifiku na ostrově Vancouver Island.

Které z těchto míst tě nejvíce oslovilo a proč?

Jako první jsme navštívili park Banff, takže tam

jsem se poprvé setkal se štíty Skalistých hor. Do té doby jsem o nich jen četl v dobrodružných románech. Jejich velikost, mohutnost a rozsah mě fascinovaly. Na několik kopců jsme vylezli a výhledy byly opravdu zaslouženou odměnou.

Stalo se něco, co tě během cesty překvapilo či zaskočilo?

Překvapení byla jen pozitivní. Například vztah Kanaďanů k dodržování jakýchkoliv pravidel. To u nás nezažijeme. Tam, když je na silnici předepsaná rychlost 90 kilometrů za hodinu a tou jedete, nikdo vás nepředjízdí. Prostě rychlost dodržují. Stejně tak speciální pruhy ve městech určené pro auta s více než dvoučlennou posádkou nikdo nezneužívá. Alespoň jsem si toho nikdy nevšiml a to jsem tam odřídil okolo šesti tisíc kilometrů. Pak v horách často visí upozornění na rizikové setkání s medvědem. Hlavně grizzly je nebezpečný. Občas se stane, že napadne i člověka. Ale lidé jsou tam zvyklí žít v souladu s přírodou, a když neriskují, hrozba je minimální. Stopy medvědů – hlavně po drápech v kůře stromů – jsme viděli často. Jedno-

ho grizzlyho jsme pak viděli na vlastní oči. Byl od nás asi 15 metrů. Rychle ale zmizel v lese.

Kde všude budou fotografie z tvé cesty po Kanadě k vidění?

V lednu byly snímky vystaveny v ostravské galerii Atlantik. Od března jsou ke zhlédnutí v mém rodném Hlučíně, pak poputují do Opavy a nakonec i do Prahy.

Podle čeho jsi snímky na výstavu vybíral?

S ohledem na obsah, kterým je výhradně krajina, jsem zvolil velkoformátové snímky. Je jich celkem 15 a zachycují právě divokost kanadské přírody – oceán, řeky, ledovce, hory a lesy.

Plánuješ už další cestu za fotografováním?

Příští rok jsme pozváni na svatbu přátel na Bali, takže tam budu také fotografovat. A dceři jsem slíbil, že se s ní za složení maturity vrátím na Nový Zéland. Tuto cestu chceme spojit i s návštěvou Austrálie. Letos se ale chystám i na cestu po Evropě, vrátím se po letech na Ukrajinu, kde se koná festival Pivní Zakarpatí. České pivo, české kapely a vlak plný českých turistů.

Vstával jsem v půl třetí v noci, abych vám popřál dobré ráno, vy holoto nevděčná.

Zločin a strach z úniků informací

V médiích pracuji od roku 1991. Za celou tu dobu jsem byl mnohokrát vystaven tlaku – od politiků, policistů, tajných služeb, ale i od některých kolegů novinářů – za to, že pracuji s informacemi, které uniknou z policejních spisů. Někdy byla z této kritiky cítit i dobře míněná snaha dobrat se nějakého obecného pravidla pro takové případy. Často šlo ale o kritiku mířící k tomu, abychom takové věci v médiích jednoduše nedělali, abychom politikovi neničili kariéru.

● Jaroslav Kmenta

Po 28 letech praxe mohu s jistotou říct, že úniky informací, u nichž není pochyb veřejného zájmu, nejsou pro společnost nebezpečné. Ani to není podle mého názoru něco, čeho by se společnost měla obávat, ostražovat to, nebo to dokonce kriminalizovat. Tyto snahy jsou obzvláště patrné v poslední době, kdy se mezi politiky a vysoce postavenými pracovníky justice a policie ujal jakási těžko pochopitelná představa, že za „všechna bezpráví a zlo“ ve společnosti mohou novináři. Novinařina by se bez úniků informací přitom jen těžko obešla.

Podívejte se například na běžné zpravodajství v den, kdy čtete tento článek. Já jsem to udělal při jeho psaní a klikl na zprávu z Turecka, kde se vyšetřuje vražda saúdskoarabského novináře. „Posledními slovy zavražděného saúdskoarabského žurnalisty Džamála Chášakdžího bylo: ‚Dusím se... Dejte pryč ten pytel z mé hlavy, mám klaustrofobii.‘ Podle Nazifa Karamana, šéfa investigativního oddělení tureckého deníku Daily Sabah, to vyplývá z nahrávek z konzultátu Saúdské Arábie v Istanbulu.“

Jindy jsou úniky informací dokonce řízené. Bílý dům, NATO či centrála EU běžně zajistí schůzku s novinářem, jenž je zasvěcen do určitého aktuálního problému, který nemůže instituce sama od sebe veřejně probírat. Jindy má

takový řízený únik za cíl dát jinému státu či protivníkovi vzkaz.

V případě úniku informací z úředních spisů je ale jasné, že do hry vstupuje zákon, že novinář nemůže zveřejnit vše, co mu přistane v poště, nebo mu sdělí důvěrný zdroj.

Novinář musí zvážit celou řadu aspektů. Kromě věrohodnosti materiálu a pravdivosti jeho obsahu, musí projít obvyklým kolečkem „interního šetření“ a otázek.

Proč k němu informace unikla? Jaký má zdroj motiv o tom mluvit či něco poskytnout? Co to do celého případu vnáší? Nejde jen o snahu ovlivnit řádné vyšetřování ve prospěch zločinu? Je zveřejnění takové informace ve veřejném zájmu?

Pak by měla následovat debata uvnitř redakce. Měli by se vyjádřit zkušení kolegové, vedoucí, editor, šéfredaktor. A taky redakční právník. Teprve pak mohou jít noviny s příběhem ven a spolu s tím případně i uniklá informace.

Nastává přitom otázka: Je při zachování těchto standardních procesů takový postup správný? Je výsledek takové práce neetický či dokonce nezákonný? Pokud chce někdo novináře za únik informací kriminalizovat, musel by trestně stíhat čtvrtinu redakce, protože se na zveřejnění „tajné informace“ přímo podílela.

Zde totiž leží podstata celého problému. Ve svobodné společnosti, kde platí principy vyspělé liberální demokracie, je svobodná žurnalistika její pevnou součástí. Taková novinařina musí být samozřejmě pečlivá a musí být vedena snahou o maximální odpovědnost za to, co se publikuje. Ale patří k ní i úniky informací, stejně jako právo chránit zdroje informací a právo nesdělovat je ani orgánům činným v trestním řízení, které se únikem informací ze živých spisů či utajovaných materiálů zabývají.

V žádném případě by si ale při tom státní úřady neměly „krátit cestu“ tím, že začnou novináře odposlouchávat, nebo ho sledovat či dokonce kriminalizovat. To je zkratka, která vede společnost zpět k nesvobodě.

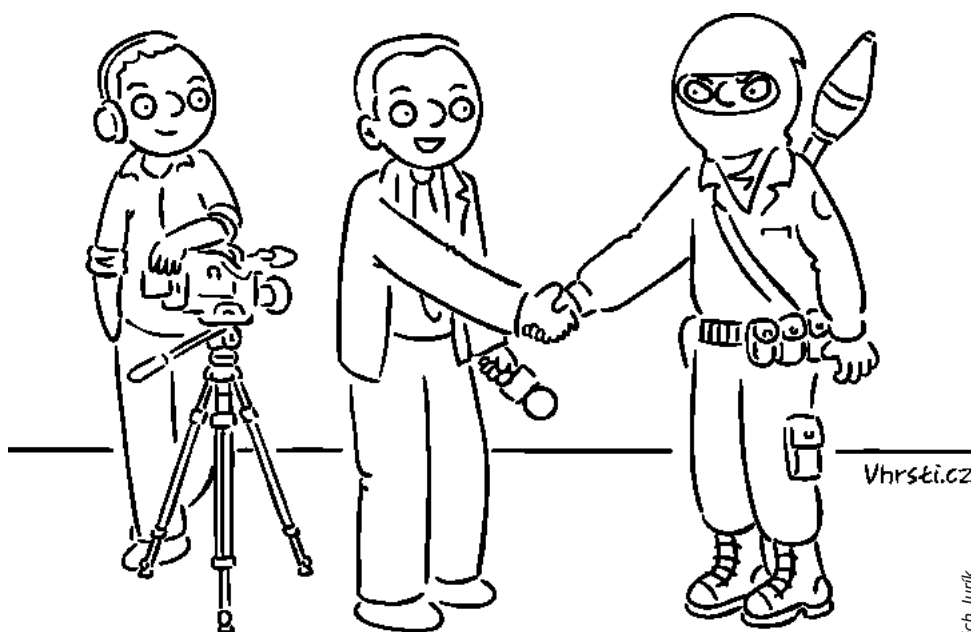
Pamatuji si, když v roce 2009 protlačili politici do trestního řádu přísné tresty až pěti let vězení a pětimilionové pokuty za zveřejnění policejních odposlechů. „Náhubkový zákon“ byl do značné míry reakcí na mnou zveřejněné přepisy odposlechů ze spisu Krakatice, který mapoval zločinné prostředí kolem zavražděného bosse Františka Mrázka. Tehdy jsem dokončoval třetí díl knihy Kmotr Mrázek a své poslední kolečko „interního šetření“ jsem absolvoval u redakčního právníka. Ten se potil, nervózně chodil po kanceláři a neustále uskrákal kávu z hrnku, který byl už dávno prázdný.

Neměl strach z odposlechů. I on v té kauze spatřoval – jako zbytek redakce – veřejný zájem. Odposlechy byly pořizeny v letech 2000 až 2002 a problém byl, že byly z politických důvodů zamety pod koberec.

Právník měl jen profesní a lidskou obavu z toho, abychom nespadli do jakéhosi masomlýnku, který se na nás tehdy chystal. Dodnes si myslím, že to od „státu“ byla jen snaha nás zastavit, nebo aspoň prostřednictvím trestního řízení působit na naši odvahu a odvahu našich zdrojů.

Od té doby jsem přesvědčen, že téma úniku informací neoperuje s tím, zda uvedený fenomén do společnosti patří, nebo ne. Jde nejen o profesionalitu a odpovědnost každé redakce a její odvahu, ale také o to, aby se novináři nezalekli strachu mocných z toho, co oni sami kdysi napáchali. Aby se žurnalisté nebáli dělat poctivě svou práci tak, jak ji už dávno celá desetiletí dělají kolegové ve vyspělých demokraciích. Tam se – s výjimkou ohrožení bezpečnosti země – nad kdekým únikem informací tolik nejančí.

Autor je čerstvým držitelem novinářské Ceny Ferdinanda Peroutky

Jsmo domluvení, přáteli. Vy budete šířit strach a nenávisť terorismem a my tím, že o tom budeme detailně informovat.

Novinář v českém právním řádu

Je v českém právním řádu definováno právní postavení novináře? Mají novináři stejný právní status jako ostatní fyzické osoby? Na tyto otázky hledala odpovědi autorka textu pracující v advokátní kanceláři MIKŠ & SUK, se kterou syndikát novinářů dlouhodobě spolupracuje.

● Lenka Maňáková

V českém právním řádu bychom hledali definici novináře marně. Přesto právní řád určitým způsobem reflektuje jeho specifické postavení ve společnosti. Zejména investigativní novináři se při přípravě reportáží či článků mohou dostat do kontaktu s osobami podezřelými z páchání trestné činnosti či se svědky takového jednání. Tyto osoby jsou mnohdy ochotny s novináři hovořit toliko pod příslibem mlčenlivosti novináře o zdroji jeho informací. Novináři pak tyto informace skutečně zamlčují i před soudy či policií. Jindy novináři pořizují skryté audio či videozáznamy, které následně uveřejňují, a to i bez souhlasu dotčených osob.

Byť v našem právním řádu nenalezneme vymezení pojmu novinář, můžeme jej definovat například na základě toho, komu zákon zvláštní oprávnění výše uvedeného charakteru přiznává.

Tiskový zákon hovoří o tom, že osoba, která se podílela na získávání nebo zpracování informací pro uveřejnění nebo uveřejněných v periodickém tisku, má právo odepřít soudy, jinému státnímu orgánu nebo orgánu veřejné správy poskytnutí informace o původu či obsahu těchto informací, stejně jako předložení nebo vydání věcí, z nichž by mohl být zjištěn původ či obsah těchto informací.

Při splnění týchž podmínek má totožné oprávnění rovněž osoba, která se podílela na získávání nebo zpracování informací pro uveřejnění nebo uveřejněných v rozhlasovém nebo televizním vysílání (viz zákon o rozhlasovém a televizním vysílání).

Předně tedy „novinář“ se musí podílet na získání nebo zpracování informací a informace musí sloužit k uveřejnění. Mlčenlivost se tedy nevztahuje na informace, které se novinář dozví mimoděk nebo které slouží pro jeho vlastní potřebu. K uveřejnění pak musí dojít v *periodickém tisku nebo v rozhlasovém či televizním vysílání*. Problematické z tohoto pohledu může být po-

stavení novináře působícího například pro internetové zpravodajství, neboť zákon internetová média nezmiňuje. Absenci zákonné úpravy bylo zřejmě možno řešit tzv. analogií (použitím nejbližší zákonné úpravy). Vzhledem k zásadnímu vlivu internetu by si však tato otázka nepochybně zasloužila svou vlastní právní úpravu.

Nutno dodat, že dovolávat se takového „mlčenlivosti“ nelze v případech, kdy by se tím novinář dopouštěl tzv. nadřizování, nepřekážení trestného činu nebo neoznámení trestného činu ve smyslu příslušných ustanovení zákona. V takových případech převažuje nad oprávněním novináře veřejný zájem na ochraně společnosti před pácháním trestné činnosti a odhalování jejich pachatelů.

Protipólem oprávnění novináře zachovat určité skutečnosti v utajení, je právo novináře výsledky své činnosti zveřejnit, a to mnohdy (či zpravidla) i bez souhlasu osob, o nichž je ve zpravodajství pojednáváno.

Na základě občanského zákoníku mohou novináři (na rozdíl od jiných osob) pořizovat zvukové či obrazové záznamy a tyto používat i bez svolení zachycené osoby, děje-li se tak pro účely tiskového, rozhlasového, televizního nebo obdobného zpravodajství (tedy i internetového).

Je však třeba zdůraznit, že novináři nesmí získané materiály použít *nepřiměřeným způsobem* a v rozporu s *oprávněnými zájmy* člověka. Soudy konstantně docházejí k závěrům, že zejména osoby, které se samy rozhodnou vstoupit do veřejné sféry, jsou povinny snášet vyšší míru zájmu veřejnosti o jejich osobu, což se může projevat i šířením informací z jejich soukromého života. Je však vždy nutno poměřovat, zda má převážít zájem veřejnosti na informace (potažmo právo novinářů na svobodu projevu) nebo zájem člověka na zachování soukromí. Zvláštní důraz je kladen rovněž na dodržování zásady *presumpce nevinny*.

Ilustrativní je v tomto ohledu například po-

měrně nedávný rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Bédat versus Švýcarsko*. Arnaud Bédat byl novinář, který publikoval článek o veřejnosti podrobně sledovaném incidentu, kdy řidič na mostě v Lausanne narazil do několika chodců a následně sám sjel z mostu. Tři osoby zemřely a osm lidí bylo zraněno. Proti přeživšímu řidiči bylo zahájeno trestní stíhání. Novinář ve svém článku zveřejnil utajované informace z trestního spisu, včetně informací z lékařské zprávy řidiče. Článek byl dále doplněn fotografiemi dopisů obviněného.

Soud v rozhodnutí mj. uvádí: „[...]stěžovatel vykreslil pachatele incidentu veskrze v negativním světle a bez sebemenší úcty k zásadě *presumpce nevinny*, přičemž informace sděloval *senzacektivním způsobem se snahou uspokojit relativně nezdravý zájem o tragický incident*. [...]Soud v tomto ohledu shledal, že *trestní stíhání stěžovatele bylo v souladu s těmito pozitivními závazky, neboť informace stěžovatelem publikované, např. lékařské zprávy a dopisy obviněného měly výrazně osobní charakter, a vyžadovaly tudíž vysoký stupeň ochrany*. Skutečnost, že obviněný byl veřejnosti znám v souvislosti se spácháním předmětného trestného činu, neodůvodňuje, aby byla jeho práva posuzována stejným způsobem jako v případě veřejně známých osob, které se publicitě vystavují dobrovolně[...].“

Závěrem: „novinářská mlčenlivost“ a právo získané informace publikovat jsou nepochybně základním oprávněním novinářů, bez něhož si lze stěžít výkon žurnalistické činnosti představit. V mnohých dalších ohledech má však novinář stejná práva a povinnosti jako jakákoliv jiná osoba, a při výkonu své činnosti je proto povinen dbát jak znění právních předpisů, tak i práv jiných osob.

Autorka je advokátkou působící v advokátní kanceláři MIKŠ & SUK

Jan Palach na filmovém plátně

V létě loňského roku měl premiéru film *Jan Palach* režiséra Roberta Sedláčka a scenáristky Evy Kantůrkové. Snímek, o němž se na konci ledna konala také velká debata pořádaná Klubem novinářů Pražského jara SN ČR, uvedla Česká televize letos v lednovém výročním týdnu. Podle statistik měl průměrnou sledovanost: v kinech jej zhlédlo téměř 90 tisíc diváků, na obrazovce necelých 700 tisíc. Některé české veselohry se zajisté mohou pochlubit větší návštěvností, ale to mnoho neznamená, publikum má komedie tradičně v oblíbenosti, často bez ohledu na kvalitu.

● Agáta Pilátová

Čennější je každopádně poznatek, že mladé diváky oslovil příběh i étos filmu. Dosvědčila to i interní sonda, kterou mezi staršími žáky ZŠ profesora Švejcara

v Praze-Modřanech uskutečnil učitel dějepisu Lukáš Jiříček. Referoval o tom na setkání Klubu novinářů Pražského jara Syndikátu novinářů ČR koncem ledna 2019, a představil nahráv-

ky pozoruhodných názorů mladých diváků.

Je zajímavé, že Palachové osobnosti a činu se kromě dokumentaristů a polské režisérky Agnieszky Holland filmaři dosud nevěnovali.

(Agnieszka Holland se však v minisérii *Hoříci keř* natočené pro HBO soustředila na dobu začínající normalizace po Palachově smrti).

Očividně jde o obtížné téma, není divu, že hraný film o Janu Palachovi byl očekáván s napětím. O to víc, že se tu sešli renomovaní tvůrci generace od sebe značně vzdálení. Výslednému dílu to rozhodně neuškodilo, spíš naopak.

Robert Sedláček přistoupil k závažnému námětu (a patrně i ke scénáři Evy Kantůrkové, byť mezi nimi mohlo docházet k pochopitelným názorovým rozdílům) s pokorou a empatií. Jeho ambicí bylo zřejmě vyprávět příběh, spíš než oslavit hrdinu. Jeho Palach je důstojný, přitom nepatetický, jaksi obyčejný, a tím i přesvědčivý.

Tvůrci líčí poslední rok Janova života jako příběh zraněného mladého muže. Vysokoškoláka, který chodí světem s otevřenými očima a citlivým vnímáním i smyslem pro spravedlnost. Jan

je hloubavý, zároveň i věčný chlapec z malého města. Přemýšlí o sobě i o době, řeší drobné konflikty s matkou. Prožívá radosti a trampoty kluka, který se konečně dostal na studia vytožené historie, studuje, ochutná radosti zahraničních brigád, s otevřeným srdcem přijímá uvolněnou atmosféru pražského jara, s hněvem se bouří proti sovětské okupaci. Proč právě on? Proč zrovna jeho dohnala doba k zoufalému, přitom promyšlenému a připravovanému činu?

Film na velké existenciální otázky jednoznačně neodpovídá. Ani nesoudí a nemoralizuje. A to je dobře. „Pouze“ vnímá Janovyma očima turbulentní proměny doby i lidí, a nenápadně, téměř nepozorovaně hledá. Snaží se dobrat podstaty Janovy osobnosti a aspoň náznak, co ho přimělo k rozhodnutí. Šok z okupace po nadějném jaru? Rychlá proměna národní jednoty v hromadnou rezignaci? Selhání politiků? Konec svobody médií?

Autoři naznačují, že jedna odpověď zřejmě neexistuje. A že snad ani není až tak důležitá. Významný je čin sám a čas, v němž zrál. Pro pozitivní dojem z filmu není až tak podstatné, že některé sekvence vyznívají trochu didakticky, jiné příliš akcentují Janovy skautsky vzorné povahové rysy.

Velmi důležitý je naproti tomu přínos mladého herce Viktora Zavadila v hlavní roli. Podal vynikající výkon. Jan Palach je i jeho zásluhou věrohodný. Kluk, kterého bychom rádi potkali.

Závažný tvůrčí počín je sympatický mimo jiné i tím, že znovu nastoluje úvahu, jak pojednat významnou historickou osobnost. Sedláčkův snímek určitě představuje jednu ze schůdných cest. Potvrzuje to i Cena za nejlepší film, kterou filmu Jan Palach udělili čeští filmoví kritici na své každoroční akci na začátku února v Divadle Archa.

Vychází kniha o legendárním časopisu Student

Legendární týdeník *Student* zná snad každý – a nejen z naší branže – kdo zažil druhou polovinu šedesátých let. Když s jeho vydáváním souhlasil sám prezident Antonín Novotný, netušil, jak moc mu přeroste přes hlavu. Celostátní týdeník *Student*, vycházející ve vydavatelství Mladá fronta, se nestal běžným studentským časopisem, jak by se podle názvu mohlo zdát. Postupně měl až šedesátitisícový náklad, širokou čtenářskou obec i tematický záběr. Především však byl odvážnější než jiné časopisy, jak odpovídalo naturelu jeho mladých autorů. Z napínavého příběhu *Studenta* a jeho tvůrců vznikla kniha *Skoro proti všem*, kterou v těchto dnech vydává nakladatelství Grada. Zdaleka není jen autentickým svědectvím doby a dramatické etapy v historii české žurnalistiky, protože pozorný čtenář v ní rozpozná nejednu paralelu s dneškem; i jako určité varování.

S laskavým svolením autorů knihy a nakladatele otiskujeme část předmluvy, kterou napsal významný český historik Petr Čornej.

Je to už dávno, asi tak patnáct let, co mi student Tomáš Libánek způsobil lehký šok. Jen tak mezi řečí prohodil, že opouští můj seminář a diplomovou práci bude psát u kolegyně Aleny Míškové. Našel totiž s kamarádem někde u příbuzných zapadlý stoh novinových letáků ze srpna 1968, a tím i nové, podstatně atraktivnější téma.

Radost jsem neměl, ale co jsem mohl dělat? Jen popřát Tomášovi hodně štěstí a po návratu domů vytáhnout ze skříňe obdobný stoh a tiše vzpomínat, jak jsem kdysi běhal po ulicích a sbíral materiály, které za jízdy rozhazovaly posádky omšelých dodávek. Po pražském asfaltu a dlažebních kostkách se řítily dějiny, jež člověk v tu chvíli spoluvytvářel, aniž si to uvědomoval. Táhlo mi na osmnáct a maturita se nezdářítečně blížila.

Tomáš se do diplomky

pustil s vervou hodnou vášnivého badatele i zručivého reportéra. Bylo to stylové, protože ho zaujala krátká, leč pohnutá historie týdeníku *Student*, vydávaného od října 1965 do konce srpna 1968. Chodil pilně do archivů i knihoven

a hlavně v souladu s principy orální historie navštěvoval někdejší redaktory a natáčel s nimi rozhovory, kterými zaplnil desítky kazet. Tak poznal nejen Petra Feldsteina, Tomáše Pěkného a posléze i Alexandra Kramera, trojici, která

Grafická úprava obálky knihy Petr Scháněl

zásadně formovala duši i tvář časopisu, ale rovněž jejich redakčního kolegu Karla Šmída i další zajímavé postavy z někdejšího nakladatelského a vydavatelského domu *Mladá fronta*.

Měl štěstí i čich, vlastnosti, bez nichž se dobrý historik a novinář neobejde. Z náruživého pátrání vznikla v roce 2007 magisterská práce čítající přes 180 stran. Její podstatnou část Tomáš zveřejnil na stránkách odborného periodika *Marginalia Historica* (2011/1).

Loni se ke svému osudovému tématu, už několik let po smrti Alexandra Kramera a Tomáše Pěkného, zase vrátil. A to díky Petru Feld-

steinovi, který před jubilejním rokem 2018 navrhl nakladatelství Grada vydat knížku svých vzpomínek na padesát let staré, ale svým způsobem stále aktuální události. A to společně s Tomášem Libánkem s využitím obou jeho výše uvedených prací.

Oba autoři, kteří spolu přes věkový rozdíl navázali přátelský, neokázalý a neformální vztah už v době, kdy Tomáš připravoval svou magisterskou práci, zvolili při psaní knihy jediný možný přístup. Takový, aby její text nepostrádal autenticitu, tedy lesk a vůni oné jedinečné a navždy zmizelé doby. Takový, aby příběh po-

zoruhodného týdeníku zprostředkovali širšímu publiku.

Autorská symbióza Petra Feldsteina, muže spjatého se Studentem od jeho počátku až k hořkému konci, osobnosti, jež pisatele diplomky upoutala už při práci na ní, a Tomáše Libánka, přinesla své ovoce. Vznikla vyvážená koláž vzpomínek člověka, který byl u toho, a poznatků výrazně mladšího badatele narozeného až v časech „husákovského“ baby boomu. Právě mezigenerační dialog přerušovaný funkčními odbočkami propůjčuje textu půvab i rytmus.

Světlo a stín fotografky Aleny Lábové

Doktorka Alena Lábová, Ph.D., která zemřela 5. února v nedožitých šedesáti devíti letech, patřila k lidem, kteří žili fotografií. Pracovala nejprve v brněnské Rovnosti jako redaktorka – elévka, později pro Večerní Prahu a v tiskovém oddělení Československé televize. Pak už vždy se zaměřením na fotografii, ať už to bylo v měsíčnících Food Servis nebo Revue fotografie, kde byla v redakční radě, či pro vydavatelství Karolinum, nebo jako editorka časopisů ve vydavatelském podniku Omega Publishing. Vždy ji zajímala vizuální stránka žurnalistiky, což se projevilo i tím, že sama začala fotožurnalistiku učit.

● Barbora Osvaldová

Během pedagogické práce na Fakultě žurnalistiky a později na nově založené Fakultě sociálních věd UK získala podrobné znalosti dějin fotografie u nás i ve světě, pro sebe i pro studenty doplňovala odbornou literaturu, samozřejmě včetně obrazových publikací. Neuzavírala se ale ani novým médiím a využití vizuální komunikace v jedenadvacátém století. Na Fakultě sociálních věd nejen učila fotožurnalistiku a vedla tvůrčí dílny, ale jako členka Syndikátu novinářů ČR si všímala i etiky a upozorňovala na úskalí, která se mohou i v dobré víře do obrazového sdělení promítnout. Napsala řadu odborných článků i zajímavých knih, namátkou: *Jak je to s mýtem pravdomluvnosti fotografie?*, *Přelet nad vizuální krajinou*, *Fotografie nemůže lhát, ale software ano*, *Esej ve fotografii*, *Novinářská fotografie v digitální době*, *Obraz v digitálním věku*. Byla také autorkou statí o zpravodajské fotografii a hesel ve *Slovníku žurnalistiky*, vydaném v roce 2017.

Vychovala mnoho studentek a studentů, kteří dnes působí jako fotografové nebo obrazoví redaktori a editoři v denících, časopisech, v České tiskové kanceláři a v poslední době i v online prostoru. Ale i ty, kteří se zajímali víc o psanou, rozhlasovou nebo televizní žurnalistiku, dokázala zaujmout a inspirovat. Její přednášky byly živé a oblíbené, v tvůrčích dílnách nenásilně vedla studentky a studenty k obrazovému vidění světa.

Přes mnoho zdravotních komplikací, které ji potkaly, do poslední chvíle pracovala a věnovala se posluchačům.

Na závěr podobných vzpomínek se říká, že nám takový člověk bude chybět a že jsme ho měli rádi. V tomto případě to není fráze. To mohou potvrdit nejen její kolegové, ale také studenti a absolventi.

Foto Jiří Thyn

Řekni mi, o čem tvítuješ a já ti řeknu, kdo tě bude číst

V roce 2013 se Twitter objevoval v dotaznících, které zjišťovaly, z jakých zdrojů získávají čeští novináři nejčastěji informace pro zpravodajství, až na druhém místě a to s velkým propadem. O necelé dva roky později ale předběhl i Facebook. I přesto, že Zuckerbergovu síť využívá už přes 50 % obyvatel České republiky, z čehož si Twitter sáhne sotva na 610 000 uživatelů, platforma, která má ve znaku modrého ptáčka, je dnes jedničkou mezi informačními zdroji v prostředí českých sociálních médií.

● Lenka Krsová

Ostatně kde jinde, kromě oficiálního (i falešného) mluvčího prezidenta, většiny poslanců a dalších více či méně rozlobených zástupců z řad českého veřejného života, naleznete pohromadě i aktuální informace ministerstev, hasičů, či psovodů psa vycvičeného pro hledání výbušnin? A kde jinde získáte možnost zjistit přímo od nich podrobnosti bez čekání na tiskové zprávy či agenturní e-mailů?

Virtuální zrcadlo doby

Podle Mapy médií, katalogu vydaného Nadačnickým fondem pro nezávislou žurnalistiku, se v současnosti na Twitteru pohybuje téměř 700 českých novinářů, což by měl být podle odhadu zhruba každý čtvrtý v ČR. Žebříčku dominují muži, z žen najdeme v první dvacítkě jen sportovní komentátorku ČT Darinu Vymětalíkovou, TV reportérku a moderátorku Nora Fridrichovou pak otevírá až první třicítku.

Nedá se ale říct, že se jedná o české specifikum, nebo že by Twitter byla platforma, které dominují pouze muži. Žebříček nejoblíbenějších českých novinářů na Twitteru spíše souvisí s jejich popularitou a známostí v české společnosti, tedy v „offline“ světě. Nejsledovanější novináři jsou totiž buď novinářské celebrity známé především z televizních obrazovek (Václav Moravec, Robert Záruba), mají za sebou dlouhou novinářskou praxi v různých médiích (Martin Veselovský či Jindřich Šídlo), nebo je jejich přítomnost na Twitteru a v českém online prostředí natolik jedinečná (Filip Horký), že jsou jimi spravované účty pro další uživatele zajímavými zdroji aktuálních a unikátních informací.

Studie tvrdí, že novináři, kteří se zapojují do dění na sociálních sítích, jsou mezi dalšími uživateli oblíbenější a uživatelé k nim zaujímají veskrze osobní vztah, i když se s nimi osobně vůbec neznají.

Zároveň ale fakt, že novináři používají sociální média, činí jejich zprávy méně důvěryhodné. I proto je pro novináře důležité svou věrohodnost konstantně udržovat a rozvíjet. Není to ale žádná velká věda: stačí zůstat konzistentní, vědomě pracovat s kvalitními informacemi, zejména pak při jejich ověřování a distribuci. Těchto pár kroků na Twitteru upevňuje důvěryhodnost novináře v momentálně velmi zmatečném mediálním systému. Stále početnější výskyt a šíření dezinformací klade velký důraz na schopnost uživatelů vyznat se v tom, komu věřit a komu ne. Právě odborný přínos ověřovat informace a přinášet ty, které jsou dů-

věryhodné, je proto dnes jednou z nejdůležitějších součástí práce novinářů a zejména těch, kteří působí online.

Moje tvíty nevyjadřují nic kromě mých tvíťů

Profily novinářů slouží nejen jako jejich profesionální vizitky a prostor pro osobní prezentaci a prezentaci textů, ale představují i levný způsob, jak k dalším uživatelům dostávat obsah média, pro které pracují. Obligátní věta přidávaná do popisku profilů u jednotlivých novinářů „mé tvíty nevyjadřují stanovisko redakce“, i když de facto říká pravdu, slouží spíše jako alibistická berlička, kterou se novináři chrání během první vlny případné kritiky, která se na ně snáší.

Novináři by si ale měli uvědomovat skutečnost, že jejich vyjadřování, specificky v prostředí Twitteru, kde všichni nesledují všechno a konverzace a její části se mohou v množství dalšího obsahu ztrácet a dezinterpretovat, může poškodit do určité míry nejen je samotné, ale zároveň i médium, ve kterém pracují. Uživatelé si při prvním pocitu, že na projevu novináře či média, které sledují, něco nehraje, jen výjimečně kontrolují, jestli tak činí za nebo bez pozeňání domácí redakce...

A právě i unikátnost obsahu, který publikují, je to, čím se každý novinář odlišuje od jiných a buduje svoje renomé. Vznikají tak organicky tzv. tématické niky: Jaroslava Kmentu budou povětšinou sledovat ti, které zajímá jeho investigativní práce na velkých kauzách českého

podsvětí. Jakub Szántó a jeho dlouholeté působení na Blízkém východě a znalost tamního prostředí bude mít taky své vlastní publikum, které se může mixovat s dalšími publiky jiných novinářských účtů. Škála a pestrost obsahu, který je volně dostupný i bez nutnosti být ke službě přihlášený, je to, co je hlavní devízou Twitteru. Ne vše je ale v tomto informacemi zatíženým prostředím vždy vyloženě pozitivní: K pohybu na Twitteru patří bohužel i trollové, kyberšikana, falešné účty a informační přehlcení, což je ale téma pro jiný článek.

Nic se nemění, žurnalistika zůstává

Zatímco někteří využívají Twitter aktivně, jiní pouze pasivně přihlížejí dění a vybírají si témata, která jsou pro ně nosná. Jiní tvítují ze zvědavosti či pod tlakem trendu, další pak dostali pořízení si účtu jako pokyn přímo z redakce. A někdo se mu prostě zvládá obloukem vyhýbat.

Tak jako tak se ale Twitter stal plnohodnotným nástrojem využívaným v redakcích mediálních domů a nelze to ignorovat. A ačkoliv se předpokládalo, že kompletně změní chod žurnalistiky, nezměnil kromě rychlosti a jednodušší dosažitelnosti informací veskrze nic. Jen klade v novém a velmi dynamickém prostředí před své novinářské uživatele staré výzvy a situace, které vycházejí ze základních principů žurnalistiky. Jak si s tím každý poradí, je o individuálním přístupu a nastavení (profilu) každého novináře. Na vše ostatní existuje tlačítko „přestat sledovat“.

Zapomeňte na sci-fi, pane kolego. Chcete-li psát pro naše noviny, budete muset být mnohem kreativnější.

Kreslíř Mediažurnálu – Vhrsti

Považujeme čtvrtletník Syndikátu novinářů ČR za seriózní oborové periodikum, a tak si zde dovolíme vyzradit i občanské jméno všestranného autora publikujícího pod pseudonymem Vhrsti. Aby nám v následujícím textu nečinilo problémy Vhrstiho skloňování, uvádíme, že se jmenuje Vojtěch Jurík. Narodil se v roce 1975 v Rokycanech, studoval v Plzni, žije ve Strašicích a je nejen talentovaným, ale i pozoruhodně výkonným umělcem – nejen výtvarníkem.

● Ivan Hanousek

Juríkovy kreslené vtipy, které vás provázejí tímto číslem, jsou jen menší částí jeho tvorby. Je totiž zároveň autorem knih pro děti, ilustrátorem, komiksovým kreslířem a scenáristou. Jeho první kniha *Už se nebojím tmy* (Mladá fronta, 2007) získala *Cenu učitelů* za přínos dětskému čtenářství. *Český jazyk 1* s Juríkovými ilustracemi získal ocenění *BESA* (The Best European Schoolbook Awards) za druhou nejlepší učebnici v Evropě. Už před šesti lety byl Vhrsti výtvarníkem večerníčku *Bílá paní na hlídání* (Česká televize, 2013), reprízu bude mít letos na podzim. V roce 2014 vydal vlastním nákladem autobiografický komiks *Nejdůležitější věc na světě*, za nějž dostal *Cenu Bohumila Polana*.

Toto celkem široké rozkročení v tvorbě sjednocuje Juríkův kreslířský styl. Ten vše balí do homogenního a výrazně originálního kompletu. Protože se dál budeme věnovat výhradně již žánru *cartoons*, můžeme začít dalším oceněním. Diplom *Certificate of Excellence* od *National Press Club of Canada* v mezinárodní soutěži kresleného humoru u příležitosti *World Press Freedom Day* (Světového dne svobody tisku) obdržel autor už v roce 2006. Po deseti letech pak zvítězil v soutěži *Novinářská cena* za rok 2015 v kategorii *Nejlepší česko-slovenský kreslený vtíp, komiks nebo karikatura*. Porota ocenila jeho styl provedení kresby a komentování aktuálních událostí. Tato cena mu byla udělena společně nadacemi *Open Society Fund Praha* a *Bratislava* za sérii kreseb v časopise *Rodina* a škole. Vhrsti ji získal jako teprve druhý z českých karikaturistů (před ním ji dostal z českých autorů pouze Renčín; nominaci měli i Kemel a Jiránek).

O tom, že ve známých tuzemských médiích je kreslený humor popelkou, svědčí i fakt, že Jurík kreslí barevné vtipy pro *Naši rodinu* (vydává *Fortuna*), ale také kreslí ty černobílé se slovním doprovodem pro *Rodinu a školu* (vydává *Portál*). Tvořil i stripy pro celostátní „tělo“ regionálního *Deníku*. Každou ze zde zmíněných oblastí tvorby Vojtěcha Juríka si můžeme ověřit a dojem si tak rozšířit na webu www.vhrsti.cz, kde je možné vyhledat i aktuální kreslené vtipy, které zde autor pravidelně zavěšuje. Že se věnuje působení médií v oblasti politiky (právě politiku či politiku má často za terč svých prací) není náhoda.

Na rozdíl od běžné představy o karikaturistovi, jako člověku, kterému ke spokojenosti stačí vidět své kousky pravidelně v novinách, řadí se Jurík k autorům se širším záběrem. Podobně jako dnes už zesnulí Jiránek a Renčín zacílil na kreslený film, televizní večerníčky a knižní ilus-

trace. Navíc, jako příslušník mladší (nyní spíše střední) generace, je blíž dnes už samostatnému žánru moderních komiksů. Jako člen předsednictva České unie karikaturistů svého času v bulletinu *e-GAG* vybudoval pro kolegy stálou mezižánrovou lávku ke komiksu. Odrostlí karikaturisti však ke komiksu ve formátu dlouhých příběhů nenašli vřelý vztah. A vypadá to, že autorům komiksů kdysi tak oblíbený *comic-strip* (skeč s humornou pointou) s několika okénky už nepřipadá být dostatečně umělecky důstojným dílem.

Vhrsti v tomto směru zůstává „renesan-

čním“ umělcem, který se pohybuje zručně na obou březích. Možná i proto, že jeho otec Stanislav (1948–1993) si díky období pražského jara přinesl ocenění z ojedinelé (nebo svobodné a navíc mezinárodní) soutěže karikaturistů v Písku 1968/1969. Vojtěch Jurík právě díky polistopadové resuscitaci této soutěže ve formátu mezinárodního bienále mohl zrealizovat zajímavý krok – úspěšný návrat do otcových stop – právě v Písku. Už během prvního desetiletí v tomto tisíciletí, tedy nultých let tohoto století, se Vhrsti stal výraznou postavou své generace i tohoto žánru.

Vojtěch Jurík

Sté, nebo stoleté výročí?

V dnešním jazykovém koutku se budeme věnovat jedné stylistické nedokonalosti, která je v textech někdy ukryta tak dovedně, že ji na první přečtení či poslech ani nemusíme odhalit. Tou stylistickou záležitostí jsou tzv. pleonasmy, tedy hromadění slov se stejným významem. Etymologický slovník říká, že řecké slovo *pleonázō*, v řecké abecedě *πλεονάζω*, znamená *zvětšují, přeháním, mám nadbytek*. Jedním z nenápadných pleonasmů je například slovní spojení *stoleté výročí*.

● Lucie Jílková

Vsouvislosti s loňským aktuálním výročím vzniku naší republiky se v mediálních textech poměrně často objevovalo slovní spojení *stoleté výročí*, např. na serveru *mediaguru.cz* si lze přečíst článek s titulkem *Česká televize oslaví stoleté výročí republiky desítkami pořadů*, na serveru *novinky.cz* je titulek *Národní oslavy 100 let republiky – oslavme společně stoleté výročí na různých místech Prahy* atd. Jak už bylo naznačeno v perexu, slovní spojení *stoleté výročí* je případem pleonasmu, tedy vícerozhodného vyjádření téhož. Ve slově *stoletý* je totiž ukryto slovo *léto* s významem *rok* a slovo *rok* rozpoznáváme také ve slově *výročí*. *Stoleté výročí* lze tedy s použitím slova *rok* přeformulovat jako *storoční výročí*. Zde už je více než zřetelné, že jde o pleonasmus.

Příkladem pleonasmu obecně je kladení synonymních výrazů za sebe tam, kde by stačil pouze jeden z nich. Např. v jedné programátorské příručce čteme: *Data lze potom následně zpracovávat jednoduše pomocí prostředků Excelu*, podobně v knize Václava Klause a kolektivu *Česká republika na rozcestí* se objevuje formulace: *Ti potom následně prudce sníží své výdaje, omezí své další investice a soustředí se na splácení dosavadních úvěrů*. Příslowce *potom* a *následně* mají stejný význam. Zvláště v psaném, spisovném a korigovaném textu – právě z takových textů oba příklady pocházejí – by bylo vhodné uvést pouze jeden z těchto synonymních výrazů.

Jak se v redakci líbily ty vaše vtipy na Babišce?

Nesnadno se odhalí pleonasmus třeba v následujícím souvětí z jedné disertační práce: *Každý, kdo poskytuje podniku nějaký kapitál, se snaží určitým způsobem determinovat rozhodování podniku takovým způsobem, který bude pro něj nejvýhodnější a který mu bude přinášet co největší prospěch*. Problematické už je užití slovního spojení *určitým způsobem* a *takovým způsobem* v prostoru jedné věty. Čtenář (natož případný posluchač, který nemá možnost se v textu vrátit zpět) by se v souvětí pravděpodobně

orientoval lépe, pokud by zde slova *způsob* bylo užit jen jednou, dejme tomu takto: *... se snaží determinovat rozhodování podniku takovým způsobem, který bude pro něj nejvýhodnější... nebo třeba takto: ... se snaží určitým způsobem determinovat rozhodování podniku, aby to pro něj bylo nejvýhodnější*. Pleonastický je však samotný závěr souvětí: *... který je pro něj nejvýhodnější a který mu bude přinášet co největší prospěch*. Smysl obou vět je týž.

Možná nejčastějšími případy pleonasmů jsou kombinace domácího a přejatého slova, která mají stejný význam. V jedné bakalářské práci se třeba objevila věta *Soužití Romů s majoritní většinou je problematické*, v níž je pleonastické spojení *majoritní většina* (čili *majoritní majorita* či *většinová většina*). Následující souvětí je pleonastické vlivem přítomnosti slov *individuální* (čili *vztahující se k jednotlivci*) a *jednotlivec* (čili *individuum*): *Míra tohoto ovlivňování je individuální a závisí na jednotlivci*.

V jednom článku na serveru *novinky.cz* lze číst: *Bydlení v patře považují za nekomfortní a na stáří až nepohodlné*. Také zde se objevuje slovo cizí (*nekomfortní*) a slovo domácí (*nepohodlné*) s týmž významem. A diskutující na serveru *interval.cz* se věnují analogickým pleonasmům *hlavní protagonista* a *exemplární příklad* (latinské *exemplum* znamená *příklad*), ba dokonce *ukázkový exemplární příklad*. Ještě připojme (obecně velmi častý) příklad z rozhovoru s výtvarníkem Pastou Onorem: *V Jeruzalémě vedle sebe koexistují*

Dneska ne, miláčku. Mám strašnou imigrénu.

To je strašný, co ten bulvár lvetě udělal, vid'te paní.
Dneska si to ještě koupím, ale zítra už to asi podporovat nebudu.

spousty náboženství stovky, spíše tisíce let (novinky.cz). Pleonastické je zde spojení *vedle sebe koexistují*, neboť původní latinskou předponu *com-*, resp. *co-* lze nahradit domácím výrazem *spolu*. Místo *spousty náboženství vedle sebe koexistují* nebo *spousty náboženství koexistují*.

Věnujme poznámku také pleonasmu grafickému, s nímž se setkáváme v nejrůznějších textech skutečně často. Např. v prodejně pečiva čteme: Dnes **křupavé** housky. Pro pisatele či pisatelku textu zřejmě bylo důležité, že housky nejsou obyčejné, že jsou křupavé, proto je toto slovo zvýrazněno. Většinou ale zcela postačí jen jeden typ zvýraznění, stačilo by slovo napsat pouze kurzivou nebo pouze tučným písmem, dvojitě zvýraznění je jistým typem pleonasmu. Kromě kombinace kurzivy a tučného písma někteří pisatelé zvýrazněný text dávají ještě do uvozovek, tedy takto: Dotázaný nám k tomu řekl: „**Základ prostě je, že kdo pracuje, má se mít dobře.**“ Uvozovky, kurziva a tučné písmo – to jsou hned tři způsoby zvýraznění, tedy třikrát totéž.

Jiná je situace tehdy, když v rámci zvýrazněného textu skutečně ještě potřebujeme jisté slovo dále zdůraznit. Dejme tomu, že v předchozí citaci chceme položit důraz na slovo *pracuje*. Například do psané podoby převádíme mluvený rozhovor a z nahrávky je zjevné, že mluvčí slovo *pracuje* řekl nápadně hlasitěji nebo pomaleji. Pak je v pořádku následující podoba: Dotázaný nám k tomu řekl: *Základ prostě je, že kdo **pracuje**, má se mít dobře* nebo třeba tato: Dotázaný nám k tomu řekl: „Základ prostě je, že kdo **pracuje**, má se mít dobře“.

Příkladem velmi běžného pleonasmu skladbného (syntaktického) je spojovací výraz *bez toho aniž by*. Ocitujme zde názor jazykové poradny Ústavu pro jazyk český (dostupný též elektronicky na stránce <http://www.ujc.cas.cz/jazykova-poradna/dotazy/0185.html>): „Spojovací výraz *bez toho, aniž by* i přes jeho stoupající frekvenci v současném vyjadřování užívat nedoporučujeme. Jedná se o logicky rozporný, hybridní výraz, vzniklý

spřežením spojky *aniž* a synonymního spojovacího výrazu *bez toho, aby*. Zajímavé je, že ještě v devadesátých letech byl výraz *bez toho, aby* odmítán jako nadbytečný neologismus.

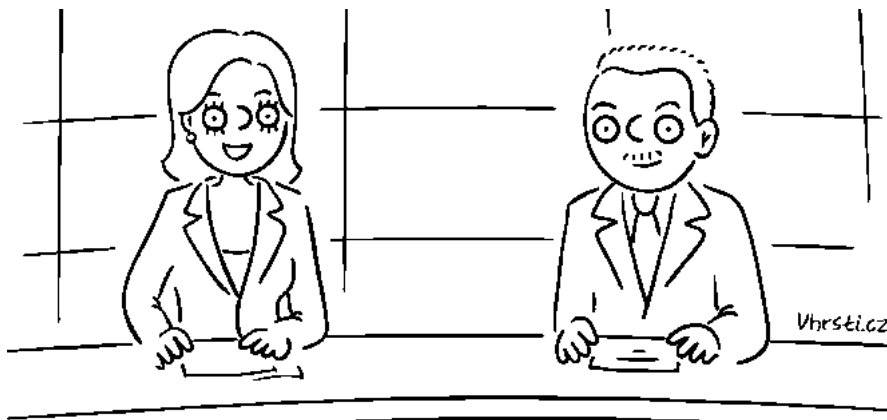
Dnešní norma už nicméně tento výraz z okruhu přípustných spojovacích prostředků nevyklučuje.“ O zmíněné stoupající frekvenci svědčí mnoho dokladů, např. lze narazit na internetové články s titulky *Žádné vzdělávání nemůže fungovat bez toho, aniž by fungovalo tělo*; *Jak stahovat obrázky z internetu bez toho aniž bych si je prohlížel?* Stačilo by napsat jen: *Žádné vzdělávání nemůže fungovat bez toho, že by fungovalo tělo*; *Jak stahovat obrázky z internetu bez toho, že bych si je prohlížel?* případně, v souladu s doporučením jazykové poradny: *Žádné vzdělávání nemůže fungovat bez toho, aby fungovalo tělo*; *Jak stahovat obrázky z internetu bez toho, abych si je prohlížel?*

Snad si můžeme udělat malý výlet do historie, a to do časopisu *Naše řeč* z roku 1941. Jistý čtenář si v jedné knize všiml souvětí, v nichž se objevuje právě onen spojkový výraz *bez toho aby*: *Od nynějška žádný důstojník, který má vyšší velení, nebude moci být přemístěn bez toho, aby tato otázka nebyla*

předložena vládě. Čtenář redakci *Naší řeči* píše: *Slovní obrat bez toho je podle mého soudu naprosto nečeský*. Redakce *Naší řeči* mu dává za pravdu: *Mínění páně pisatelovo potvrzujeme naplno*. A jak bylo řečeno výše, s tímto názorem, tedy s odmítáním obratu *bez toho, aby*, bylo možné se setkat ještě v 90. letech minulého století. Dnes je však tento obrat v češtině zcela běžný.

A ještě se zmíníme o stupňování přídavných jmen či příslovci, u něhož rovněž někdy, zvláště v mluvených nepřipravených textech, pozorujeme projevy pleonasmu, dvojího stupňování. Běžně stupňujeme tak, že k výchozímu přídavnému jménu (*rychlý*) se přidá ve druhém stupni přípona (*rychlejší*) a ve třetím stupni ještě předpona (*nejrychlejší*). Stupňování lze vyjádřit také pomocí příslovce *víc(e)* a *nejvíc(e)*. Např. někteří mluvčí si nemusejí být jisti (opět třeba v nepřipraveném mluveném rozhovoru) stupňováním některých přídavných jmen, tedy řeknou *více komplikovaný*, a nikoli *komplikovanější*, *nejvíce komplikovaný*, a nikoli *nejkomplikovanější*. Pleonastickým stupňováním by byla kombinace obou těchto způsobů, tedy *více rychlejší*, *více komplikovanější*, *nejvíce nejrychlejší*, *nejvíce nejkomplikovanější*. V jedné internetové diskusi čteme: *Je to víc pohádkovější* (www.csfd.cz), na cestovatelském serveru je obdobný příklad: *Ve dne je plavba parníkem po Rýnu téměř samozřejmostí, ale v noci s hudbou a tancem před kulisami osvětlených hradů je o to víc romantičtější* (nemocno.svetadily.cz). V těchto případech by bylo vhodnější napsat: *je to pohádkovější* nebo *je to víc pohádkově*; *je to romantičtější* nebo *je to víc romantické*. Je třeba říci, že tento pleonastický způsob stupňování je běžný třeba v reklamních textech, např. lze číst: *Díky tvaru hrnku může pěna pohodlně stékat dolů a je ještě více krémovější* (zena.aktualne.cz). Této strategii reklamních textů si zřejmě všiml také písničkář Jan Burian, který jednu ze svých písní nazval *Naší pěšáci jsou ještě více krémovější než ti tvoji*.

Autorka působí v Ústavu pro jazyk český

Vítejte u sledování Televizních novin,
vaši pravidelně dávky strachu a deprese.

Kresba Vojtěch Juník

Kresba Vojtěch Juník

Fotograf Martin Hladík

Martin Hladík se narodil v roce 1968 a stal se důvodem, proč jeho rodiče po příchodu okupačních vojsk neemigrovali. Pod vlivem rodinného přítele fotografa Pavla Štechy začal fotit ve fotokroužku v Praze 6. Po úspěšné kariéře vrcholového sportovce ve vodním slalomu a po dokončení studií na pražském ČVUT začal docházet na FAMU na přednášky pánů profesorů Šmoka a Diase a některých dalších pedagogů, aniž by se kdy stal řádným studentem školy.

Tenkrát to prostě šlo, jen jsem požádal příslušného vyučujícího o povolení. Vzhledem k tomu, že na přednáškách byli vždy tak dva tři studenti, nebyl to problém," vzpomíná Martin Hladík. V roce 1997 odjel do Ameriky za svým snem stát se fotografem. Zde však se špatnou angličtinou a bez zázemí došlo na lámání chleba. Těžké podmínky prověřily jeho „lásku“ k fotografii. Nakonec se mu ale podařilo najít cestu k Antonínu Kratochvílovi a asistovat mu při jeho zakázkách v New Yorku.

Po návratu do Prahy rozbíhal svojí fotografickou živnost, dokumentoval práci humanitárního sdružení Charitas v Kosovu... Odjezd do Japonska podstatně změnil jeho život, avšak i tam se držel fotografování. Záhy zakládal obrazovou agenturu v Tokiu. Pro zpravodajské zakázky ale fotoaparát vyměnil za videokameru a pracoval pro zahraniční televizní stanice a obrazové agentury. Fotoaparát mu začal sloužit více pro jeho volnou tvorbu. Fotografoval převážně tokijský pouliční život, japonské festivaly a postupně začal pracovat na mnohaletém projektu dokumentace práce tradičních tetovacích mistrů a komunity jejich klientů.

Výstupem pak byly dvě rozsáhlé fotografické publikace vydané v Německu. Např. „Tattoo in Japan“ ukazuje celé portfolio tetování. Hladík dokumentoval práci pana Horikazu, jednoho z nejlepších tradičních tetovacích mistrů Japonska.

Významným předělem v osobním životě i práci Martina Hladíka bylo pak zemětřesení v Tóhoku v březnu 2011 a následná havárie jaderné elektrárny ve Fukušimě. Kromě práce pro obrazové agentury Hladík vytvářel s automobilkami Toyota a Nissan projekt na podporu sírotků z míst postižených tsunami.

Problém návratu běžného života do oblastí postižených radiací a tsunami se pak stal tématem dalšího mnohaletého fotografického projektu. Hladík pravidelně dojížděl do Tóhoku a dokumentoval vylidněná města a vesnice poblíž jaderné elektrárny a také úsilí, s jakým se čistící čety snažily snižovat radiaci přilehlých oblastí. Výstava fotografií z Tóhoku v Ústavu mezinárodních vztahů v Praze, která trvala do 15. února, byla mementem událostí z roku 2011.

Po 17 letech života v Japonsku se Hladík s rodinou přestěhoval z Tokia do Prahy, Japonsko však zdaleka neopustil. S blížící se letní olympiádou v roce 2020 totiž o zemi opět vzrůstá zájem. Hladík pracuje pro obrazovou agenturu Aflo, v ČR pak pro ČTK.

Hladíkovy fotografie z Japonska byly vystaveny v řadě muzeí: Musée du Quai Branly v Paříži (2014), Royal Ontario Museum v Torontu (2016), The Field Museum v Chicagu (2017),

The Natural History Museum v Los Angeles (2018). V současnosti se připravují výstavy v Las Vegas a v lowě.

Více informací o autorovi naleznete na webových stránkách www.martinhladik.com.

(Red)

Tändzin Gjamccho (Dalajláma) žehná těhotné ženě při návštěvě tokijského klubu zahraničních reportérů (Tokio, 2010)

Zármutek synů u zemřelého otce. Tetovací mistr Horikazu patřil k nejvýraznějším postavám oboru v Japonsku (Tokio, 2011)

Mezi součástí festivalu v tokijské čtvrti Asakusa patří pochod s přenosným budhistickým chrámem Mikoši. Chrám tradičně nesou i příslušníci mafie Jakuza (Tokio, 2013)

Unavení hasiči čekají na příjezd policie po nález mrtvého těla v troskách města Rikuzentakata, které poničila vlna tsunami (Rikuzentakata, 2011)

Příslušníci policejních složek uzavřeli z důvodu zvýšené radiace 20kilometrový okruh kolem vybuchlé jaderné elektrárny ve Fukušimě (Fukušima, 2011)

Účastnice demonstrace proti opětovnému spuštění atomových elektráren v Japonsku, především těch, jejichž provoz ochromilo zemětřesení v roce 2011 (Tokio, 2011)